

บทที่ ๓

วิธีการรักษาอุโบสถศีลของชาวบ้านโนนเมือง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงประวัติบ้านโนนเมือง วิถีชีวิตของชาวบ้าน แนวทางการรักษาอุโบสถศีล ลักษณะของการรักษาอุโบสถศีล พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีล ขั้นตอนและวิธีการรักษาอุโบสถศีล และประโยชน์ของการรักษาอุโบสถศีล ตามลำดับต่อไป

๓.๑ ประวัติบ้านโนนเมือง

บ้านโนนเมืองตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๑ ตำบลป่าสังข์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด พื้นที่ขนาด ๐.๕ ตารางกิโลเมตร โดยมีหนองน้ำล้อมรอบ ห่างจากบ้านดอนแคนไปทางทิศเหนือ ๘๐๐ เมตร ประวัติความเป็นมา ชาวบ้านโนนเมืองเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านดงกลาง ปัจจุบันเป็นที่ตั้งโรงเรียนเหล่าจันทน์หนองท่ม ต่อมา มีชนกลุ่มหนึ่งได้ย้ายบ้านเรือนมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ ๒ กิโลเมตร มาตั้งหมู่บ้านอยู่ที่ฝั่งหนองเมืองทางทิศตะวันตก เรียกชื่อว่าบ้านดอนแคน เพราะริมฝั่งน้ำหนองเมืองมีต้นตะเคียนหรือต้นแคนใหญ่ขึ้นอยู่จำนวนมาก ราว พ.ศ. ๒๔๙๕ เนื่องจากบริเวณที่ตั้งบ้านเป็นที่ลุ่มต่ำถึงฤดูฝน พอฝนตกน้ำท่วมถึงหมู่บ้านทุกปีจึงตกลงกันย้ายบ้านจากที่เดิม โดยกลุ่มหนึ่งได้ย้ายไปทางทิศใต้ประมาณ ๘๐๐ เมตร ตั้งหมู่บ้านใหม่แต่เรียกชื่อบ้านดอนแคนตามเดิม อีกกลุ่มได้ย้ายไปตั้งบ้านเรือนทางทิศตะวันออกของหนองเมือง เรียกว่าคุ้มโนนเมือง อันเป็นส่วนหนึ่งของบ้านดอนแคน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้แยกการปกครองจากบ้านดอนแคน โดยตั้งชื่อว่าบ้านโนนเมือง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลป่าสังข์ มาจนถึงปัจจุบัน^{*}

ลักษณะที่ตั้งและอาณาเขตเป็นที่ดอน สภาพดินทรายหน้าแล้งก็แล้งจัด ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภोजตุรพักตรพิมาน อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ซึ่งมีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือ จรดบ้านภูเหล็ก หมู่ที่ ๕ ตำบลดงแดง ทิศใต้ จรดบ้านดอนแคน หมู่ที่ ๒ ตำบลป่าสังข์ ทิศตะวันออก จรดบ้านร่องคำ หมู่ที่ ๓ ตำบลป่าสังข์ และทิศตะวันตก จรดบ้านป่าสังข์ หมู่ที่ ๑ ตำบลป่าสังข์ เนื้อที่โดยประมาณ ๖๑๕ ไร่ พื้นที่ทำกิน ๕๕๐ ไร่ ที่อยู่อาศัย ๖๕ ไร่ มีผู้ใหญ่บ้านปกครองมาตามลำดับ ดังนี้

๑. นายอู๋ สุวงศ์สา ๒๕๑๐ - ๒๕๒๐

๒. นายเสาร์ กูกระสังข์ ๒๕๒๐ - ๒๕ มิ.ย. ๒๕๓๗

^{*} สัมภาษณ์ พ่อสุวรรณ ชนิดพจน์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

๓. นายบุญมา อุ่นตุระ ๑๕ ก.ค. ๒๕๓๗ - ๑๕ ก.ค. ๒๕๔๒

๔. นายสงค์ วงศ์อินตา ๒๕ ก.ค. ๒๕๔๒ - ๒๐ ก.ค. ๒๕๔๗

๕. นายสงค์ วงศ์อินตา ๑๑ ส.ค. ๒๕๔๗ - ๑ ส.ค. ๒๕๕๒

๖. นายวินัย เพิ่มพูล ๑๑ ส.ค. ๒๕๕๒ - ปัจจุบัน^๒

พุทธสถานที่สำคัญในหมู่บ้านก็จะมีวัดโนนเมือง ซึ่งเป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวบ้าน วัดโนนเมืองนั้นเป็นวัดที่ตั้งมานานอยู่ในหมู่บ้านพร้อมกันกับการตั้งหมู่บ้านขึ้น โดยการนำของ พระมหาฉลาด ปญญาโว (ปัจจุบันคือ พระครูสุตปัญญากรณ์) ได้นำชาวบ้านเข้ามาปรับปรุงพื้นที่ เพื่อที่จะตั้งวัด เนื่องจากพื้นที่เป็นดอนปู่ตา และเกรงว่าอาจมีการบุกรุกเพื่อที่ จึงได้มีการตั้งวัด เพื่อปกป้องพื้นที่ดอนปู่ตาให้เป็นสถานที่เคารพบูชา และอยู่คู่บ้านคู่เมืองต่อไป

ปัจจุบันวัดโนนเมืองมีศาสนาสถาน หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญหลายอย่าง คือ ศาลาการเปรียญหลังใหม่ที่สร้างเสร็จเมื่อปี ๒๕๕๓ ศาลเจ้าปู่โนนเมืองที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่คู่บ้านคู่เมือง เป็นต้น ในวัดโนนเมืองมีพระภิกษุ ๒ รูป ที่จำพรรษาอยู่ในวัด^๓

สรุปว่าเหตุที่ตั้งชื่อว่าบ้านโนนเมือง เพราะมีลักษณะเป็นเนินดินสูงมีคลองล้อมรอบ คล้ายเป็นคูเมืองเก่า โดยมีชื่อว่า “คุ้มโนนเมือง” ขึ้นตรงต่อบ้านดอนแคน หมู่ที่ ๒ ตำบลป่าสังข์ โดยทั้งสองหมู่บ้านได้อพยพมาจากบ้านเก่า(อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านในปัจจุบัน) ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๑๐ คุ้มโนนเมืองได้ยกฐานะขึ้นเป็นหมู่บ้านใช้ชื่อว่าบ้านโนนเมือง ตามชื่อคุ้มเดิม เป็นหมู่บ้านลำดับที่ ๑๑ ของตำบลป่าสังข์

๓.๒ วิถีชีวิตชาวบ้าน

วิถีชีวิตปัจจุบันหมู่บ้านโนนเมือง มีจำนวนประชากร ๒๖๑ คน แยกเป็นชาย ๑๑๕ คน และหญิง ๑๔๖ คน มีผู้สูงอายุ (อายุ ๖๐ ปี บริบูรณ์ขึ้นไป) รวมทั้งสิ้น ๓๔ คน แยกเป็นชาย ๑๒ คน และหญิง ๒๒ คน มีจำนวนครัวเรือน ๕๐ ครัวเรือน เยาวชนของบ้านโนนเมืองส่วนมากจะเขาไปเรียนในหมู่บ้านที่ใกล้เคียงเป็นส่วนใหญ่ เช่น โรงเรียนบ้านร่องคำ โรงเรียนป่าสังข์ปาม่วงวิทยา บ้างก็เข้าไปเรียนในเมือง การเดินทางของนักเรียนเมื่อไปโรงเรียนใช้จักรยาน กับจักรยานยนต์เป็นพาหนะหลัก การศึกษาเล่าเรียนธรรมชาติ ก็เข้าไปเรียนที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดดอนแคน^๔

^๒ สัมภาษณ์ นายวินัย เพิ่มพูล, ผู้ใหญ่บ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^๓ สัมภาษณ์ พระมหาถวิล ปิยธมฺโม, เจ้าอาวาสวัดโนนเมือง, วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^๔ สัมภาษณ์ นายวินัย เพิ่มพูล, ผู้ใหญ่บ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

๓.๒.๑ อาชีพของชาวบ้าน

ปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านโนนเมือง ประชากรส่วนหนึ่งเป็นผู้โยกย้ายเข้าไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่องในที่ต่างถิ่น เช่น กรุงเทพมหานคร หรือในเมืองใหญ่ ทว่าเมื่อพูดถึงผู้คนที่เป็นคนในพื้นที่จริงๆ แล้ว จะพบว่าคนที่นี่มีอาชีพผูกพันอยู่กับไร่นา ทำปศุสัตว์ และผลิตธัญพืช โดยลักษณะนิสัยของคนดั้งเดิมได้ชื่อว่าเป็นคนจริง ใช้ชีวิตเรียบง่าย ประหยัดอดออม เอากรเอางาน หนักเอาเบาสู มีความเป็นมิตร และพร้อมต้อนรับผู้มาเยือนเสมอ แม้ทุกวันนี้สภาพบ้านเมืองจะเจริญรุดหน้าไปมาก อีกทั้งมีผู้คนต่างถิ่นโยกย้ายเข้ามาอาศัยผสมกลมกลืนกับชนดั้งเดิม ทว่าคนที่นี่ก็ยังรักษารากขนบธรรมเนียม และประเพณีอันดีงามของตนเอาไว้ อย่างเหนียวแน่น สะท้อนออกมาในรูปแบบงานเทศกาลประจำปีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญบั้งไฟ งานบุญข้าวจี เหล่านี้เป็นต้น ล้วนแสดงให้เห็นประจักษ์ถึงเอกลักษณ์ความโดดเด่นของคนที่นี่ได้อย่างชัดเจน ชาวบ้านในปัจจุบันนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด โดยผสมผสานความเชื่อความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้าไว้ในศาสนาที่ตนนับถือด้วย เช่น มีการบูชาผีปู่ตา โดยการจุดบั้งไฟถวายทำให้เกิดเป็นประเพณีบุญบั้งไฟในปัจจุบัน^๕

อาชีพหลักของครัวเรือน แบ่งออก ๒ ประเภท คือ อาชีพหลักของครัวเรือน ประกอบด้วย รับจ้าง เกษตรกรรม ธุรกิจส่วนตัว รับราชการ ค้าขาย และลูกจ้างโรงงาน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรองคือ ผลิตธัญพืช จำนวน ๑๕ ครัวเรือน มีกลุ่มคนที่ว่างงาน เป็นกลุ่มที่มีอายุ ๒๕ ปีขึ้นไป จำนวน ๕ คน รายได้ของครัวเรือนของชาวบ้านในหมู่บ้าน มีทั้งรายได้หลัก คือมีอาชีพหลัก และมีรายได้รอง คืออาชีพรอง เช่น อาชีพหลัก คือเกษตรกรรม อาชีพรอง คืออาชีพผลิตธัญ^๖ เป็นต้น

กลุ่มอาชีพในชุมชน เป็นแนวคิดหลักที่สร้างเสริมรายได้ด้วยการส่งเสริมอาชีพที่ชาวบ้านทำกันอยู่ให้ตรงตามความต้องการของตลาดในปัจจุบัน โดยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเข้าไปเสริมด้านวิธีการจัดการ และวิชาการใหม่ให้ดียิ่งขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสประสบความสำเร็จในอาชีพมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์

๑. ให้ประชาชนมีอาชีพหลัก และอาชีพรอง ประเภทการเกษตรอุตสาหกรรม เกษตรอุตสาหกรรมแปรรูปและอุตสาหกรรมครัวเรือน

๒. พัฒนาอาชีพหลัก และอาชีพรองเชิงธุรกิจ

๓. ให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นฐาน และเป็นแกนกลางการพัฒนา และส่งเสริมอาชีพ

^๕ สัมภาษณ์ พ่อสุวรรณ ชนิดพจน์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^๖ สัมภาษณ์ นายวินัย เพิ่มพูล, ผู้ใหญ่บ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

การดำเนินการจัดการ “ทุนของกลุ่ม” คือ บรรดาทรัพย์สินต่างๆ ได้แก่ เงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ ที่ได้รับหรือเกิดจากการดำเนินงานตามโครงการ โดยใช้เงินอุดหนุนพัฒนาชุมชน หรือเงินที่ได้รับจากหน่วยงานอื่น ทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อใช้สนับสนุนแก่ประชาชน และกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่สตรี เยาวชน และประชาชนทั่วไป มีกลุ่มพัฒนาอาชีพชุมชนจำนวน ๕ กลุ่ม^๖ คือ

๑. กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ มีสมาชิก ๒๑ คน เริ่มจากการที่ชาวบ้านยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตามปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงรวมกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนทางการเกษตรในชุมชน โดยกลุ่มชาวบ้านรวมตัวกันพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบยั่งยืน สร้างเกราะป้องกันให้เกษตรกรในชุมชนผลิตปุ๋ยชีวภาพ ยังช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนเริ่มแรกจากโครงการ (SML) และมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการด้านการเกษตรมาให้ความรู้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ

๒. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีสมาชิก ๒๐ คน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นองค์การทางการเงินที่ก่อตั้งด้วยความร่วมมือร่วมใจกันโดยชาวบ้านเอง เป็นการช่วยเหลือตนเองและช่วยผู้อื่นให้ประหยัดทรัพย์ แล้วนำมาสะสมรวมกันทีละเล็กละน้อยเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอเป็นทุนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อน กู้ยืมไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ หรือเพื่อสวัสดิการของครอบครัว โดยมีแนวความคิดว่าแนวความคิดที่ ๑ “จนเงินแต่ไม่จนน้ำใจ” เป็นการรวมคนในหมู่บ้านให้มาช่วยเหลือกันแนวความคิดที่ ๒ “ออมเงินเพื่อลงทุน” เป็นการรวมกลุ่มออมเงินและนำไปใช้ทำทุนโดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง และไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกันแนวความคิดที่ ๓ “ขยันอย่างฉลาด” เมื่อนำเงินไปแล้วต้องลงทุน และเมื่อลงทุนแล้วต้องขยันเพื่อให้ได้ทุนคืนและมีกำไรเป็นรายได้แนวความคิดที่ ๔ “ลดต้นทุนการกินอยู่” เป็นการรวมกันซื้อรวมกันขาย โดยการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด เพื่อให้สมาชิกซื้อของราคาถูกและมีคุณภาพดีโดยมีหลักการในการพัฒนาคนโดยขบวนการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยสอนให้รู้จักประหยัดสอนให้รู้จักพึ่งตนเอง สอนให้คิดช่วยเหลือกันและกัน ด้วยหลักคุณธรรม ๕ ประเภทได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ ความไว้วางใจกันและกันสอนให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนตามหลักประชาธิปไตย และการพัฒนานิสัยที่ดี

๓. กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีสมาชิก ๔๗ คน โครงการนี้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านส่วนหนึ่งดีขึ้น ในส่วนของการส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านมีการจัดโครงสร้างองค์กรและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจน แต่มีปัญหาในขั้นตอนของการนำเอาไปปฏิบัติ รวมถึงปัญหาในเรื่องของความรู้ความเข้าใจ ในระเบียบ

^๖ สัมภาษณ์ นางบุญเรือน วงศ์อามาตย์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของกองทุน สำหรับในเรื่องของกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านนั้น ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาความคิดเพื่อแก้ปัญหาและการสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านของกองทุนหมู่บ้าน ได้ทำให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายในการพัฒนาอาชีพ ซึ่งทำกับการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนทางอ้อม จุดเด่นของกองทุนหมู่บ้าน คือ ในเรื่องของการจัดโครงสร้างองค์กรที่มีความชัดเจน จุดด้อยของกองทุนหมู่บ้านคือในเรื่องของคณะกรรมการที่ปฏิบัติงาน ซึ่งมีเพียง ๑ - ๒ คน

๔. กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาหมู่บ้าน มีสมาชิก ๑๕ คน เนื่องจากในปัจจุบัน สตรีมีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้น กลุ่มแม่บ้านมีบทบาทและส่วนร่วมในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในระดับหมู่บ้านเป็นอย่างดี เนื่องจากตั้งใจทำงานในงานที่รับผิดชอบ มีความละเอียด และมีเหตุผล ใช้ความนุ่มนวลในการบริหารงาน มีความรู้และความถนัดที่ผู้หญิงมีมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การทอผ้า การเพาะปลูก แม่บ้านจึงเป็นประธานหรือหัวหน้ากลุ่ม โดยมีส่วนร่วมในฌาปนกิจสงเคราะห์และร้านค้าสหกรณ์ชุมชน การส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาสตรีและกลุ่มแม่บ้าน ส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในหมู่บ้าน การจัดตั้งหัวหน้ากลุ่มบ้าน ควรมีผู้นำฝ่ายหญิงด้วยเพื่อให้ได้เรียนรู้ และใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาหมู่บ้านเปิดโอกาสอย่างต่อเนื่องให้สตรีมีสิทธิเข้าร่วม และส่งเสริมให้อยู่ในกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านและการตัดสินใจ เช่น โครงการเศรษฐกิจชุมชน ประชาคมมีผู้นำสตรีไม่ควรมีแต่ผู้นำครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ส่งเสริมให้มีการสร้างความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ที่มีสตรีเป็นหัวหนารวมทั้งส่งเสริมการดูงาน ซึ่งกันและกัน เพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ จัดไม่ให้มีการเอารัดเอาเปรียบ หรือเลือกปฏิบัติอื่นๆ ต่อสตรีที่อยู่ในหมู่บ้าน และส่งเสริมการพัฒนาสตรีจะต้องควบคู่ไปพร้อมๆ กับการพัฒนาคุณธรรม^๒

๕. กลุ่มแม่บ้านการเกษตร มีสมาชิก ๓๒ คนเกิดจากการได้ไปศึกษาดูงานจากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ แล้วเกิดแรงบันดาลใจให้ก่อตั้งกลุ่มขึ้น ในชุมชนมีการรวมกลุ่มของสมาชิกหลายกลุ่มด้วยกัน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มจักสาน กลุ่มผลิตน้ำพริกตา เป็นการรวมตัวขอสมาชิกที่ว่างจากการทำงาน หลักมีการแบ่งการทำงาน และแบ่งการขายออกเป็นกลุ่มจ่ายค่าแรงตามวันที่ทำงาน และหักกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ ๑๕ ใช้พื้นที่ว่างของบริเวณว่างทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำสวน และทำหัตถกรรมจักสานปัญหาที่พบ และสิ่งที่ชุมชนต้องการ คือ ปัญหาเรื่องเงินลงทุน และสถานที่ดำเนินการปัญหาเรื่องการตลาด และช่องทางการจำหน่าย

^๒ สัมภาษณ์ นายวินัย เพิ่มพูล, ผู้ใหญ่บ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

การบรรจุภัณฑ์ จึงมีความต้องการให้ภาครัฐจัดสร้างสถานที่จำหน่ายสินค้า และการสนับสนุนทุนให้กู้ยืมโดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ^๕

สรุปได้ว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยส่วนมาก จะเป็นการอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน ใครมีงานอะไรก็ช่วยเหลือกัน โดยทุกคนมีความคิดเดียวกันอยู่หมู่บ้านเดียวกัน ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ดังจะเห็นได้จากการจัดงานทำบุญงานประเพณีต่างๆ ทุกคนจะพร้อมกันร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานได้อย่างดีเยี่ยม โดยการนำพาและชี้ทางจากพระภิกษุที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ซึ่งในหัวข้อต่อไป ผู้วิจัยจะได้อธิบายถึงแนวทางการรักษาอุบาสกศีลของชาวบ้านต่อไป

๓.๓ แนวทางการรักษาอุบาสกศีล

ความตั้งใจของชาวบ้านที่จะไม่ล่วงละเมิด ปาณาติบาต เป็นต้น การกระทำ การพูดที่แสดงออกภายนอกโดยจงใจก็ดี ความคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นชั่วครู่ชั่วขณะแล้วผ่านไป ๆ ภายในจิตใจก็ดี การคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็ดี ความรู้สึกและท่าทีของจิตต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ประสบทางตา หู จมูก ลิ้น กายและที่ระลึกหรือนึกขึ้นมาในใจก็ดี ล้วนแต่มีเจตนาประกอบอยู่ทั้งสิ้น เจตนาจึงเป็นเจตจำนง ความจงใจ การเลือกอารมณ์ของใจ ตัวนำ ที่หันเหชักพาทำให้จิตเคลื่อนไหวโน้มน้อมไปหาหรือผละไปจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือมุ่งไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เป็นหัวหน้าเป็นผู้จัดการ หรือตัวเจ้าก็เจ้าการของจิตว่าจะเอาอะไรไม่เอาอะไรกับเรื่องใดอย่างไร เป็นตัวการจัดแจงแต่งวิถีทางของจิต และในที่สุดก็เป็นตัวการปรุงแต่งจิตนั้นให้เป็นไปต่าง ๆ เจตสิกคือศีล สิ่งที่เกิดขึ้นกับจิต เป็นนามธรรมเช่นเดียวกับจิต ต่างกันแต่เพียงเจตสิกนั้นเป็นเครื่องปรุงแต่งจิต เป็นได้ทั้งกุศลและอกุศล ในที่นี้ท่านหมายถึงวิธีเจตสิก คือวิธีที่จะงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น

สังวรคือศีล หมายถึงการสำรวมอินทรีย์คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้รู้ว่ไหลออกไปข้างนอก เพื่องดเว้นจากการประพฤติกายทุจริต วิจิทุจริต และการประกอบอาชีพที่ไม่สุจริตคือให้มี ความประพฤดีดีทางกาย ทางวาจา และประกอบอาชีพที่สุจริตไม่ล่วงละเมิดศีล หมายถึงการไม่ก้าวล่วงในสิกขาบทที่ตั้งใจไว้ว่าจะไม่ก้าวล่วง มีการฆ่าสัตว์ เป็นต้น ดังนั้นข้อประพฤติกปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจา ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม นอกจากนี้ศีลยังหมายถึงความเย็นของศีระะ ความเกษมสุข ความสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด^๖

^๕ สัมภาษณ์ นางหนูกัน ปาโส, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^๖ สัมภาษณ์ พ่อสุวรรณ ชนคพจน์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

มีการสำรวจกายวาจาของตนให้มีความสงบเรียบร้อย พุแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่น่าประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น^{๑๑}

จากการสัมภาษณ์ผู้รักษาอุโบสถศีลเกี่ยวกับความเข้าใจในการรักษาอุโบสถศีลนั้น สอดคล้องกับ พระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภทฺโท) ผู้ได้แสดงพระธรรมเทศนาไว้ตอนหนึ่งว่า “การที่อุบาสก อุบาสิกา มาที่วัด ก็เพราะมีเหตุต้องมา เช่น บางคนมีกิจธุระจำเป็นบางอย่างก็มาวัด บางคนมีความสุขก็มาวัด บางคนมีความทุกข์ใจก็มาวัด เป็นประเพณีของคนไทย และถึงแม้จะจน ก็นึกถึงการทำบุญ จะรวยก็นึกถึงการทำบุญ ทุกอย่างล้วนแต่เป็นการทำบุญอันเป็นส่วนหนึ่งในจิตใจของชาวไทย และวันที่มาวัดส่วนมากก็เป็นวันพระ เป็นโอกาสของอุบาสกอุบาสิกา ผู้เข้าใจพระพุทธรศาสนาได้มารักษาอุโบสถศีล ซึ่งเป็นศีลพิเศษ เป็นศีลที่มีข้อวัตร มีชุดกฎวัตรละเอียดอ่อน ขึ้นไปยิ่งขึ้น เป็นวันอุโบสถพร้อมด้วยการภาวนา เช่น ไม่ทานข้าวเย็น ทำให้หมดภาระไป การปลิโพธกังวลของอุบาสกอุบาสิกา มันก็น้อยลง ข้อวัตรปฏิบัติก็จะดีขึ้น อันนี้เป็นศีลอันยิ่ง การจะเป็นศีลอันยิ่งนั้นขึ้นอยู่กับข้อวัตรปฏิบัติ ไม่ใช่อยู่ที่ชื่อของอุโบสถศีล การที่จะเป็นศีลอันยิ่งนั้น จะต้องปฏิบัติให้มันยิ่งขึ้น ให้มันดีขึ้นให้มันประเสริฐขึ้น ชื่อของศีลจะเป็น ศีล ๕ ก็ตาม ศีล ๘ ศีลอะไร ๆ ก็ตาม อันนั้นเป็นชื่อของศีล ส่วนศีลจะยิ่งหรือหย่อนนั้น อยู่ที่อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย ปฏิบัติให้มันเคร่งครัดขึ้นให้มันดีขึ้น จะเป็นศีล ๕ ศีล ๘ และศีลอุโบสถก็ดี มันดีทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติเป็นสำคัญ ไม่ใช่ว่าถึงวันอุโบสถ เราได้มาสมาทานศีลอุโบสถแล้ว อาการกายวาจาของเรา ยังปฏิบัติหย่อนอยู่อย่างเก่า ก็ไม่จัดเป็นศีลอันยิ่ง บุญอันยิ่ง บุญอันประเสริฐ”^{๑๒}

ศีลนั้นโดยลักษณะแล้วก็เป็นเพียงสิ่งเดียว แต่มี ๒ ลักษณะโดยเป็นจาริตศีล คือการบำเพ็ญตามสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ว่าสิ่งนี้ควรทำ และจาริตศีล คือการไม่ทำข้อที่ทรงห้ามว่านี่ไม่ควรทำ ในการรักษาศีลก็จะมีแบ่งศีล เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติโดยตรงแก่บุคคลและสังคม จึงแยกศีลออกเป็น ๒ ประเภท^{๑๓} คือ

๑) ศีลสำหรับฆราวาสหรือคฤหัสถ์ (ชาวบ้านทั่วไป) เพื่อเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติภายนอกทางกาย และทางวาจา สำหรับผู้ประพฤติหรือปฏิบัติตาม ให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ชอบด้วยกฎหมายของบ้านเมืองและศีลธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข

^{๑๑} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), นิเทศธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ชีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๗-๓๘.

^{๑๒} พระวิสุทธิสังวรเถร, มรคธรรมเล่ม ๔๕ พระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภทฺโท) ธรรมบรรยายชุด “เข้าวัดทำไม”, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็น.พี.สกรีนพริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๕ - ๘.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พ่อสมศรี วงศ์อำมาตย์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

๒) ศิลสำหรับบรรพชิตหรือนักบวช พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อให้มีสภาพเกื้อกูลที่สุดแก่การปฏิบัติที่มุ่งตรงต่อจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา และการเผยแผ่ความดีงามที่เกิดจากการปฏิบัติเช่นนั้น ให้กว้างออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ด้วยเหตุดังกล่าวสอดคล้องกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น เราจะบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ ๑. เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ ๓. เพื่อข่มบุคคลผู้เกียจคร้าน ๔. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม ๕. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันบังเกิดในปัจจุบัน ๖. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดขึ้นในอนาคต ๗. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส ๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่เลื่อมใสแล้ว ๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑๐. เพื่อความเอื้อเฟื้อพระธรรมวินัย^{๑๔}

ความเข้าใจแต่เดิมคือ อุโบสถศีล เป็นศีลในวันพระ สมาทานรักษาสืบเฉพาะวันพระเท่านั้น ศีล ๘ ก็สมาทานรักษาเช่นกัน ส่วนการรักษามุขุโสดศีล ๓ แบบ คือ ปกติอุโบสถ ปรุชชาครอุโบสถ และปาฏิหาริย์อุโบสถ ยังไม่เข้าใจใหญ่ ถึงจะถืออุโบสถศีลเป็นเวลา ๓ วัน หรือ ๗ วัน จะอาราธนาอุโบสถศีลวันไหน ตั้งแต่วันแรกที่ตั้งใจรักษาหรือไม่ วันที่เป็นวันธรรมดาก็อาราธนาศีลแปดปกติ ถ้าเป็นวันพระก็อาราธนาอุโบสถศีล การกล่าวอาราธนาทั้งสองแบบ (โดยสมมุติว่ารักษาศีลได้บริสุทธิ์เท่ากัน) การกระทำแบบนี้จึงรู้ว่ามีความสับสนมาก^{๑๕} การรักษาศีล ๘ หรืออุโบสถศีล จะรักษาศีลอุโบสถคือรักษาวินัยกับคตินหนึ่ง เพราะใช้เวลาไม่มากรักษาดอนเช้าวันหนึ่งถึงตอนเช้าอีกวัน เมื่อรักษามุขุโสดศีลครบกำหนดก็อาราธนารักษาศีล ๕ แล้วลากลับบ้าน^{๑๖}

การถือศีลแปดสามารถถือได้ทุกวันตามความตั้งใจของเรา ตามประเพณีบ้านโนนเมืองเรามักนิยมถือศีลแปดกันทุกวันพระช่วงเข้าพรรษา ก็ไปถือศีลแปดที่วัด บางท่านก็ตั้งใจถือศีลแปดตลอดเข้าพรรษา(แม้ว่าไม่ได้อยู่ในวัดก็ตาม) เพราะฉะนั้นเรื่องที่จะเป็นวันเสาร์อาทิตย์ก็ไม่ใช่ว่าปัญหา และสามารถถือศีลแปดได้ทั้งนอกวัดและในวัดด้วย ส่วนที่เรียกว่าบวชชีพรหมณ์นั้นก็คือเราตั้งใจรักษาศีลแปด และไปทำที่วัดโดยอาราธนาศีลจากพระสงฆ์ นุ่งขาวห่มขาว และอาจจะมีการตั้งสัจจะว่าจะถือศีล ๘ เป็นระยะเวลาเท่าไรก็ได้แล้วแต่ความตั้งใจของแต่ละคน ท่านเรียกว่าอุบาสก อุบาสิกา (ผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย) และสามารถถือศีลแปดที่วัดได้โดยไม่จำกัดวัน แต่ส่วน

^{๑๔} วินย. มหา. (ไทย) ๑/๒๘/๓๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ แม่จิ ฆนิคพจน์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พ่อพิมพ์ สอนภักดี, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

ใหญ่มักจะสะดวกล้มถือศีลกันช่วงสุดท้ายแล้ว แต่ความสะดวกของแต่ละคน เมื่อเราจะลาศีลแปดก็ให้อารธนาศีลห้าที่เราถือเป็นปกติ

ปัญหาทางด้านพฤติกรรมการศึกษาอุโบสถศีล พบว่าอุบาสกอุบาสิกาส่วนใหญ่ เกิดนิรวณในขณะรักษาอุโบสถศีล เช่น เกิดความง่วงนอน ความวิตกกังวล รู้สึกรำคาญใจเมื่อเห็นหรือได้ยินเสียงที่ตนไม่ชอบใจ เป็นต้น^{๓๓} อีกปัญหาหนึ่งวันพระหรือวันอุโบสถศีลไม่ตรงกับวันหยุดราชการ บางท่านที่ต้องประกอบอาชีพรับราชการ ไม่มีเวลารักษาอุโบสถศีลอย่างจริงจัง จะอาศัยเฉพาะวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือวันพระที่ตรงกับวันเสาร์อาทิตย์เท่านั้น และปัญหาที่พบมากที่สุด คือ สุขภาพไม่แข็งแรง ปวดเข่าปวดขา นั่งนานไม่ได้ ต้องนั่งเก้าอี้ จึงไม่เอื้ออำนวยต่อการรักษาอุโบสถศีล^{๓๔} อุบาสกอุบาสิกาผู้ที่เคยรักษาอุโบสถศีลมาก่อนเป็นพื้นฐานแล้ว จะไม่มีปัญหาในการรักษาอุโบสถศีล เพราะรักษาด้วยความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ^{๓๕} ความคิดเห็นดังกล่าวก็สอดคล้องกับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์คนอื่น ๆ

สรุปได้ว่า ปัญหาการรักษาอุโบสถศีลของอุบาสกอุบาสิกาส่วนใหญ่ นั้น เกิดจากความไม่พร้อมของผู้ปฏิบัติบางท่านเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านเวลา และปัญหาด้านวิธีการปฏิบัติ แต่อุบาสกอุบาสิกาผู้ที่มีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ ก็สามารถรักษาอุโบสถศีลได้เป็นอย่างดี และเคร่งครัดในการรักษาด้วย

๓.๔ ลักษณะของการรักษาอุโบสถศีล

ในสังคมบ้านโนนเมือง เป็นหมู่บ้านที่มีขนาดปานกลาง ในแต่ละปีมีจำนวนคนที่เขามารักษาอุโบสถศีลซึ่งอยู่ในมัชฌิมวัยและปัจฉิมวัย อยู่พอสมควรเป็นประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ คนจากประชากรทั้งสิ้น ๓๐๐ คน ความเข้าใจในการรักษาอุโบสถศีล จะเห็นว่ายังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการรักษาอุโบสถศีล ดังจะเห็นได้ว่ายังมีการรักษาไม่ครบกำหนด ตามที่วัดได้วางเอาไว้ เพราะขาดความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก และคำสอนเรื่องของอุโบสถศีลนั้นยังมีความหมายกว้างอยู่มาก ปัจจุบันนี้ชาวบ้านโนนเมือง ยังมีความเข้าใจเรื่องอุโบสถศีลไม่ครบถ้วนทุกประเด็น จึงทำให้การปฏิบัติไม่สมบูรณ์ ผลที่ได้รับจึงไม่เต็มที่ เช่น ชาวบ้านโนนเมืองส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องอุโบสถศีล หรือไม่มีความรู้ในเรื่องนี้เลย ว่า คำสอนเรื่องอุโบสถศีลเป็นการสอนเกี่ยวกับอะไร และพอรักษาอุโบสถศีลแล้วก็ละเมิดโดยรู้ไม่เท่าทันในหลักคำสอนที่ถูกต้อง บางคนว่าการรักษาอุโบสถศีลนั้นเป็นการยาก เพราะกลัวในสิ่งต่างๆ คือ กลัวไม่ได้กิน

^{๓๓} สัมภาษณ์ พ่อสมศรี วงศ์อามาตย์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๓๔} สัมภาษณ์ แม่จิ ชนิดพจน์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พ่อสุบรรณ วงศ์อินตา, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

อาหารเย็น กลัวหิว กลัวเป็นโรคกระเพาะอาหาร กลัวรักษาศีลไม่ได้จะยังเป็นบาปเป็นต้น ทำให้จำนวนคนที่เขามารักษาศีลน้อยลง

จากการสัมภาษณ์ผู้รักษาศีลอุโบสถนั้น สอดคล้องกับ พันเอก (พิเศษ) สฤษฏ์ สิทธิเดช ที่กล่าวไว้ว่า ในการตั้งใจรักษาศีลนั้น จะสมาทานเองหรือสมาทานกับพระสงฆ์ก็ได้ ผู้ที่อยู่ภายในคันธารไม่มีวัดไม่มีพระก็สามารถสมาทานเองได้และไม่จำกัดสถานที่ จะเป็นบ้านที่ป่า หรือในทะเลได้ทั้งนั้น หากมีเจตนางดเว้นแล้วก็จัดเป็นศีลเช่นกัน ไม่จำกัดสถานที่ อย่างเช่นพระมหาชนก โพรสิษฐ์ ท่านลอยคอกอยู่ในทะเลก็นี้อริยฐานอุโบสถเอง เพียงตั้งใจงดเว้นก็เป็นศีลแล้ว แม้ในครั้งพุทธกาล ในวันอุโบสถ คนส่วนมากก็สมาทานศีลที่บ้านแต่เช้าก่อน แล้วจึงถือดอกไม้ของหอมไปวัดเพื่อฟังธรรม บางคนบ้านอยู่ไกลก็สมาทานรักษาศีลอุโบสถเอง^{๒๐}

มีคนบางกลุ่มเห็นว่าการปฏิบัติอุโบสถศีล ไม่ควรเน้นพิธีกรรมมากเกินไป ควรหันมาให้ความสนใจในเนื้อหาสาระของสิกขาบทในแต่ละข้อมากกว่า^{๒๑} และยังมีผู้เห็นว่าควรเปลี่ยนในเรื่องสถานที่ปฏิบัติตามความสะดวกของชาวบ้าน ไม่จำเพาะเจาะจงอยู่แต่ในวัดเท่านั้น เช่น การจัดค่ายคุณธรรมในโรงเรียนให้ครูและนักเรียนที่ต้องการปฏิบัติอุโบสถศีล หรือใช้โรงพยาบาลประจำตำบลให้ผู้ป่วยและบุคลากรต่าง ๆ ผู้ที่ต้องการปฏิบัติอุโบสถศีล^{๒๒}

ปัจจุบันชาวบ้านโนนเมืองมีการเขามารักษาศีลอุโบสถศีล ถือศีลฟังธรรมในวันพระของเดือน เดือนละ ๔ วัน คือ วันขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๑๕ แรม ๘ ค่ำ และแรม ๑๕ ค่ำ หรือแรม ๑๔ ค่ำ ในกรณีเดือนขาด โดยผู้ที่ประสงค์จะรักษาศีลอุโบสถจะเริ่มตั้งรักษาตั้งแต่เวลาเช้าของวันพระ ไปจนกระทั่งถึงรุ่งอรุณวันใหม่ แล้วจึงกล่าวคำลาพระรัตนตรัยซึ่งถือว่า เป็นอันสิ้นสุดกำหนดการรักษาศีลอุโบสถในวันพระนั้น

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่าอุบาสกและอุบาสิกามีความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาศีลอุโบสถศีล ว่า อุโบสถศีล หมายถึง การเข้าจำ การเข้าอยู่จำ การได้รักษาศีลที่วัดในวันพระขึ้นหรือแรม ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ เพื่อรักษากาย วาจา ใจ ให้สงบ ในวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง หรือจะอยู่ที่บ้านก็ได้ถ้าสะดวก แต่มาที่วัดจะดีกว่า^{๒๓} บางคนเข้าใจว่าอุโบสถศีล กับศีล ๘ หรืออัฐศีล เป็นอย่างเดียวกัน จะรักษาศีลและปฏิบัติธรรมในวันใดก็ได้ และการรักษาศีลอุโบสถไม่จำเป็นต้องมาที่วัดแล้วแต่สะดวกของแต่ละคน บางคนก็เข้าใจว่าเป็นการรักษาศีลให้บริสุทธิ์ทั้ง ๘ ข้อวันหนึ่ง

^{๒๐} สฤษฏ์ สิทธิเดช, ความมหัศจรรย์แห่งอุโบสถศีล สารธรรมจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิลป์สยามและบรรจุกิจการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔ – ๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ แม่แดง บุญกา, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๒๒} สัมภาษณ์ แม่ทองคำ เข็นศิริ, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๒๓} สัมภาษณ์ แม่จี ชนิดพจน์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

คืบหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องมาที่วัด ที่ไหนก็ได้ถ้าสะดวก แต่ที่บ้านไม่สะดวก มาที่วัดดีกว่า บางคนก็ว่าการรักษาอุโบสถศีลเป็นการรักษาความบริสุทธิ์ งดเว้นบาปต่าง ๆ วันหนึ่งคืบหนึ่งที่วัดก็ได้ ที่ไหนก็ได้ที่สะดวก บางคนก็ว่าการรักษาอุโบสถศีลรักษาที่วัดมีกิจกรรม เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม ให้สร้างกุศลหลายอย่าง ที่บ้านทำไม่ได้

ชาวบ้านโนนเมืองยังเห็นว่า สำหรับการรักษาอุโบสถศีลขั้นสูงของฆราวาสผู้ครองเรือน ที่ต้องการปฏิบัติรักษาให้พิเศษ ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก^{๒๔} เช่น การรักษาอุโบสถศีล คราวละ ๓ วัน คือ เพิ่มการรักษาก่อนวันพระหนึ่งวันและหลังวันพระอีกหนึ่งวัน กล่าวคือ มีวันรับ วันรักษา และวันส่ง รวม ๓ วัน^{๒๕} และหากต้องการสร้างกุศลรักษาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีกกว่านี้ จะต้องรักษาตลอดพรรษา ๓ เดือน ถ้าไม่อาจรักษาได้ตลอด ๓ เดือน ก็รักษาให้ตลอด ๑ เดือน หลังจากออกพรรษาแล้ว ก็รักษาในเขตการแสวงหาภินิหารของพระภิกษุ ถ้ายังไม่อาจรักษาได้ตลอด ๑ เดือน ก็ให้รักษาเพียงครั้งละครึ่งเดือนหลังจากออกพรรษาแล้ว คือตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑^{๒๖}

จากการสัมภาษณ์ผู้รักษาอุโบสถศีล ถึงความเข้าใจในการรักษาอุโบสถที่พิเศษนี้ อุบาสกอุบาสิกาผู้รักษาอุโบสถศีลที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด บอกว่าไม่รู้ไม่เข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีลที่รักษาหลายวันเช่นนี้ไม่เคยได้ยิน เข้าใจว่าอุโบสถศีล คือ ศีล ๘ ที่มารักษาศีลและปฏิบัติธรรมในวันพระวันหนึ่งคืบหนึ่งเท่านั้น จึงไม่มีผู้ใดรักษาอุโบสถแบบ ปุจฉาครอุโบสถ และปาฏิหาริย์อุโบสถ เนื่องจากไม่มีความรู้ และความเข้าใจในการปฏิบัติที่พิเศษนี้

ผู้วิจัยเห็นว่า อุบาสกอุบาสิกาในหมู่บ้านโนนเมือง ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีล อันเป็นศีลที่พิเศษ ศีลอันยิ่งของฆราวาสผู้ครองเรือน ทั้งในเรื่องของวันที่กำหนดให้เป็นวันอุโบสถ และข้อวัตรปฏิบัติที่ละเอียดอ่อน อันเป็นศีลที่พิเศษยิ่ง และพบว่าในปัจจุบัน อุบาสกและอุบาสิกานิยมมารักษาอุโบสถศีลที่วัดดีกว่าการรักษาที่บ้าน เพราะการมาที่วัดทำให้ผู้รักษาศีล ได้ทำบุญ ให้ทาน ฟังธรรม และปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้ดีกว่าทำที่บ้านเพราะสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยให้ปฏิบัติการรักษาอุโบสถศีลได้ดีกว่าในบ้าน อันเป็นการบำเพ็ญบารมีตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้ได้อานิสงส์อย่างสูงสุด

^{๒๔} สัมภาษณ์ แม่แดง บุญญา, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๒๕} สัมภาษณ์ แม่เหลือ พนมเขต, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๒๖} สัมภาษณ์ แม่ทองคำ เข็นศิริ, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

๓.๕ พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีล

พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีลของชาวบ้านโนนเมืองนั้น จะเป็นพฤติกรรมทั่วไปและพฤติกรรมตามหลักอุโบสถศีล เพราะก่อนที่จะเข้ามารับอุโบสถศีล ชาวบ้านก็ต้องมีการเตรียมตัวก่อนดังที่จะได้อธิบายต่อไป

๓.๕.๑ พฤติกรรมทั่วไป

พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีลของชาวบ้านโนนเมือง ส่วนมากจะทำการรักษาในช่วงของการเข้าพรรษา ซึ่งในสมัยก่อนในช่วงเข้าพรรษาคงตลอด ๓ เดือน จะมีการรักษาอุโบสถศีลทุก ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ แต่ในปัจจุบันนั้นชาวบ้านโนนเมืองไม่มีผู้เข้ามารักษาอุโบสถศีล ซึ่งมาจากสาเหตุที่ชาวบ้านยังไม่มองเห็นถึงประโยชน์ในการรักษาอุโบสถศีล บ้างก็อ้างว่าติดประชุมติดทำนา เพราะเป็นช่วงฤดูทำนา เป็นต้น ดังนั้นพฤติกรรมการรักษาศีลของชาวบ้านโนนเมืองเป็นดังนี้

ชาวบ้านโนนเมืองส่วนมาก มีทัศนคติเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีลว่า อุโบสถศีลเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น สำหรับการพัฒนากายวาจาให้เรียบร้อยยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ปฏิบัติลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ให้เป็นผู้ที่มีความสำรวมตนมากขึ้น ตลอดจนเป็นพื้นฐานตามแนวไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นเครื่องขัดเกลาและสร้างอุปนิสัยที่จะถึงธรรมอันอื่นๆ ขึ้นไปในอนาคต^{๒๖}

ทางด้านการศึกษาเรียนรู้การรักษาอุโบสถศีล ส่วนใหญ่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเอง มีการฟังธรรมเทศนาในสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุเป็นต้น ในทุกวันพระ ส่วนเหตุแรงจูงใจที่ทำให้มารักษาอุโบสถศีล เพราะว่าได้เห็นการรักษาอุโบสถศีลของผู้ใหญ่ ที่ปฏิบัติมาก่อนเป็นแบบอย่างและความศรัทธาส่วนตัว^{๒๗}

สำหรับเป้าหมายสูงสุดในการรักษาอุโบสถศีลนั้น คือได้รับความสบายใจในขณะปฏิบัติและความปรารถนาในสุคติภพหลังจากละโลกนี้ไปแล้ว และเพื่อเป็นการสร้างเสริมบุญบารมี อันจะทำให้ถึงซึ่งทางหลุดพ้นตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา^{๒๘}

ปัญหาส่วนใหญ่จากพฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีล ในช่วงแรกของการรักษาอุโบสถศีล จะไม่สามารถปฏิบัติได้ดีมากนัก เนื่องจากการผลอสติจนทำให้ละเมิดสิกขาบทบางข้อ เช่น ข้อที่ ๖ หรือวิกาลโภชนา และสิกขาข้อที่ ๗ หรือการดูละเล่น ขับร้อง ฟ้อนรำ (ดูรายการบันเทิงทางโทรทัศน์) แต่เมื่อรู้สึกตัวว่าจะละเมิดสิกขาบทแล้ว ก็งดเว้นพฤติกรรมนั้นเสีย แล้วมา

^{๒๖} สัมภาษณ์ แม่หล้า สอนักคิด, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พ่อเลิศ มะลิมาตย์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พ่อบุญเลี้ยง เจริญ, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

ตั้งใจปฏิบัติให้ถูกต้อง อย่างไรก็ตามการรักษาศุภโศภิตในครั้งต่อไป จะรักษาศุภโศภิตให้สมบูรณ์ได้ทั้ง ๘ ลักขณาท^{๑๐}

สอดคล้องกับ ศฤงฆ์ สิทธิเดช ที่กล่าวถึง “บุพกิจของอุโบสถศีล” ไว้ว่า การไหว้พระสวดมนต์เป็นกิจเบื้องต้นของการสมาทานรักษาศุภโศภิต เมื่อไหว้พระสวดมนต์เสร็จแล้วจึงเริ่มทำการสมาทานรักษาศุภโศภิตเป็นลำดับต่อไป และกล่าวถึง “การเตรียมตัวเพื่อจำศีลอุโบสถ” ไว้ว่า ผู้จะจำศีลอุโบสถพึงปลดปล่อยปณิธิ คือ ความกังวลห่วงใยต่าง ๆ ออกเสีย เช่น กังวลเรื่องอาหาร เรื่องภาระทางบ้าน เรื่องการงาน เป็นต้น ในวันรักษาศุภโศภิตนั้น ท่านไม่ให้เราทำงานอะไร นอกจากศึกษาพระธรรม สนทนาธรรม ฟังธรรม บริกรรมอาการ ๓๒ เหล่านี้ เพื่อต้องการให้สงบจิตใจ เป็นการบริหารจัดการของตนให้หยุดพักการงานต่าง ๆ ไว้ชั่วคราวก่อน เพื่อชำระกาย วาจาใจ ให้สะอาดผ่องแผ้ว ผู้สมาทานอุโบสถศีลนั้นชื่อว่า กระทำกรรมดีไม่มีโทษ และชื่อว่าเป็นมงคล เพราะเป็นเหตุให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ เป็นอุปนิสัยบารมีแห่งพระนิพพานเป็นทางของบัณฑิตทั้งหลายที่ดำเนินมาแล้ว เป็นที่มาของยศใหญ่ บัณฑิตในปางก่อนได้ยศใหญ่ เพราะเหตุเพียงรักษาศุภโศภิตครั้งเดียวมาแล้ว^{๑๑}

นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับ พระมหาทองม้น สุทฺธจิตฺโต ที่กล่าวว่า ในการตั้งใจรักษาศีลนั้น อย่างนี้ก็ต้องไปสมาทานกับพระที่วัดเท่านั้นจึงจะเป็นศีล ความจริงแล้วจะสมาทานที่ไหนก็ได้ คือ จะสมาทานที่วัด ในป่า หรือในบ้าน หากมีเจตนาคิดงดเว้นก็เป็นศีลแล้ว หรือจะคิดงดเว้นเองโดยมิต้องสมาทานก็เป็นศีล โดยเฉพาะอุโบสถศีลนั้น ควรตั้งเจตนาในการรักษาไว้แต่รุ่งเช้า หากมีโอกาสไปวัดจะสมาทานกับพระอีกครั้งหนึ่งก็สมควร ทั้งนี้เพราะตามวัดต่าง ๆ นั้น กว่าที่จะถึงเวลาที่พระท่านจะลงอุโบสถและให้ศีล ก็เป็นเวลาหลังจากที่ท่านฉันอาหารเช้าแล้ว (โดยมากประมาณ ๐๕.๐๐ น.) ซึ่งเลยเวลาที่อรุณขึ้นมามากหลายชั่วโมง ด้วยเหตุนี้ จึงควรสมาทานด้วยตนเองเสียก่อนแต่รุ่งเช้า^{๑๒}

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าในปัจจุบันนั้น อุบาสกอุบาสิกาส่วนมาก เมื่อสมาทานศีลแล้วใส่ใจตั้งใจปฏิบัติรักษาศีลกันอย่างจริงจัง ตามระเบียบข้อบังคับของวัด หรือสำนักที่ไปปฏิบัติในการฝึกฝนอบรม พัฒนาตน ให้มีความปกติกาย วาจา และชวนชววยในการบำเพ็ญกุศล ทำบุญให้ทาน สวดมนต์ ฟังธรรม เจริญภาวนา นั่งสมาธิ เดินจงกรม แม้บางครั้งจะกลับไปบ้างก็พยายามตั้งสติใหม่ ซึ่งบางท่านบอกว่าดีกว่าอยู่ที่บ้าน เพราะถ้าหลับแล้วหลับนานเลย เป็นการฝึกฝนพัฒนาตน

^{๑๐} สัมภาษณ์ แม่หนา เณียง, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๑} ศฤงฆ์ สิทธิเดช, ความมหัศจรรย์แห่งอุโบสถศีล สารธรรมจากพระไตรปิฎก, หน้า ๖๖ – ๗๓.

^{๑๒} พระมหาทองม้น สุทฺธจิตฺโต, ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ, (กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๘.

ให้ได้ครบทั้งทางด้าน ทาน ศีล สมาธิ ปัญญา ถึงจะมีบ้างก็ส่วนน้อยที่เมื่อสมาทานศีลแล้ว ไม่ใส่ใจ ปฏิบัติอย่างจริงจังเดินไปเดินมา ไม่ได้ใส่ใจที่จะฝึกฝนอบรมตน ไม่ชวนช่วยในการบำเพ็ญกุศล ละเลิกการฟุ้งซ่าน การสวดมนต์ และการเจริญภาวนา จับคู่สนทนากัน แต่เรื่องการทำงาน การนินทา เป็นต้น ผู้รักษาศีลอย่างนี้ก็ได้เฉพาะการไม่ทำบาปทางกาย วาจา เปรียบสมัยพุทธกาลก็เป็นการรักษาแบบโคบาลกอุโบสถ คือทนคอยรักษาเพียงให้พ้นไปวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น แต่ไม่มีการพัฒนาทางจิตใจ ไม่มีโอกาสได้ลิ้มรสปีติสุขที่แท้จริง

๓.๕.๒ พฤติกรรมตามหลักอุโบสถศีล

ชาวบ้านโนนเมืองเมื่อผู้ที่รักษาศีลในข้อที่ ๑ ปาณาติปาตา เวระมะณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์และเบียดเบียนสัตว์ ในขณะที่เข้ามาจำศีลก็จะมิมดแมลงบ้าง ยุงบ้าง เข้ามากัดและรบกวน ก็จะตบตีบ้าง เพราะถ้ายุงกัดก็ตบเป็นปกติตามที่เคยทำ บ้างก็คิดว่าฆ่าสัตว์เล็กคงไม่บาป ถ้ามีสัตว์ที่มีพิษเข้ามา เช่น ตะขาบ งู ก็จะฆ่าเพื่อป้องกันตัว หรือฆ่าด้วยไม่มีเจตนา คือพลั้งมือไปจนทำให้สัตว์ตาย เป็นต้น^{๓๓} เมื่อมีสุนัข แมว เข้ามารบกวนในขณะที่จัดเตรียมภัตตาหาร เพื่อถวายพระและขณะทำวัตรสวดมนต์ ก็จะขับไล่ไปบางครั้งถ้าขับไล่เฉยๆ ไม่ไปก็ใช้ไม้ไล่ตีให้หนีไป ซึ่งหลายๆ ไร่แค่เสียงไล่ให้ไป เพราะการทุบตีถือเป็นการเบียดเบียนสัตว์^{๓๔}

พฤติกรรมการรักษาศีลข้อที่ ๒ อะทินนาทานา เวระมะณี เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้โดยอาการแห่งขโมย การถือเอาในความหมายของสิกขาบทนี้คือการถือเอาโดยอาการเอียงใจ การถือเอาสิ่งของนั้นจะเป็นสวัสดุกุทรัพย์ ได้แก่ทรัพย์ที่มีชีวิต เช่น สัตว์เลี้ยง มีช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น และสิ่งของที่เป็นอวัสดุกุทรัพย์ ได้แก่ทรัพย์ที่ไม่มีชีวิต เช่น โต๊ะ ตู้ เป็นต้น การที่ทรงบัญญัติสิกขาบทนี้ ก็เพื่อต้องการให้ทุกคนทำมาหากินอย่างสุจริต ประกอบสัมมาชีพ และเพื่อเป็นการเคารพในกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่นในการเลี้ยงชีพ ชาวบ้านโนนเมืองผู้ที่รักษาศีลในสิกขาบทข้อที่ ๒ ในขณะที่จำศีลก็จะพบว่ามีกรณีขโมยกันแล้วไม่คืนบ้าง เพราะคิดว่าของที่ยืมไปนั้นมีค่าเล็กน้อยหรือหลงลืมบ้าง หรือยืมไปแล้วเฉยๆ ก็ลืมว่าเรายืมมา เพราะในผู้ที่มาจำศีลนั้นส่วนมาก จะเป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่^{๓๕} เพราะฉะนั้นในขณะที่จำศีลสาเหตุหลักๆ ที่ทำให้มีการล่วงละเมิดสิกขาบทนี้คือการลืมคืนของที่ยืมไป

พฤติกรรมการรักษาศีลข้อที่ ๓ อะพรหมจะริยา เวระมะณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติดันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ คือ ไม่เสพเมถุนล่วงมรรคใดมรรคหนึ่ง (โดยแม้กระทั่งภรรยาของตนและของคนอื่น) ชาวบ้านโนนเมืองผู้ที่รักษาศีลได้แสดงความคิดเห็นใน

^{๓๓} สัมภาษณ์ แม่หล้า สอนภักดี, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๓๔} สัมภาษณ์ แม่น้อย ดาวเรือง, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๓๕} สัมภาษณ์ แม่เขียน จันทะโสม, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

สิกขาบทข้อที่ ๓ จะล่วงละเมิดก็ด้วยการปลั่งเปลอนอันเกิดจากอุบัติเหตุ เช่น การเดินชนกัน เพราะผู้ที่มาจำศีลมีจำนวนมาก ที่อยู่อาศัยไม่พอกันไม่สามารถแยกหญิงชายได้ การนั่งการนอนก็ให้ห่างกันพอสมควรโอกาสที่จะล่วงละเมิดสิกขาบทก็น้อยลง^{๓๖}

พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีลข้อที่ ๔ มุสาวทา เวระมะณี คือ เจตนางดเว้นจากการพูดหรือแสดงอาการแห่งความเท็จ ในการทรงบัญญัติสิกขาบทนี้ เพื่อหวังห้ามความดัดประโยชน์ทางวาจา ที่จะนำมาซึ่งความบาดหมางแตกร้างในเรื่องที่พูดไม่จริง เพราะมนุษย์ทั้งหลายไม่ว่าจะระดับไหนก็ตามย่อมต้องการความจริงทั้งสิ้น ชาวบ้านโนนเมืองผู้ที่มารักษามุโบสถศีลได้แสดงความคิดเห็นในสิกขาบทข้อที่ ๔ ว่าส่วนมากจะเป็นการล้อเล่นกันเพื่อความสนุกสนาน บางครั้งก็ต้องการที่จะหลีกเลี่ยงอยู่เช่นกัน ก็มีบางช่วงที่มีพูดกันแรงๆ บ้าง คำกันบ้าง บางคนก็คิดว่าการโกหกกันเป็นเรื่องธรรมดา บางครั้งต้องโกหกเพื่อให้คนฟังสบายใจ หรือไม่ให้มารบกวนในขณะที่รักษาศีล เช่น ลูกหลานร้องให้ตามไปด้วย เป็นต้น^{๓๗}

พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีลข้อที่ ๕ สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี เจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท สิกขาบทนี้บัญญัติขึ้น เพื่อให้คนมีสติรอบคอบไม่ประมาทปลั่งเปลอนทำสิ่งผิด อันจะนำมาซึ่งการตัดทอนคุณงามความดีที่มีอยู่หรือที่จะมีขึ้น เมื่อเพ่งถึงการสำรวมในการดื่มน้ำเมาแล้ว ก็เพื่อประโยชน์แห่งความผาสุกของร่างกาย และเพื่อคุณงามความดีที่ได้กระทำอย่างมีสติรอบคอบ ชาวบ้านโนนเมืองผู้ที่มารักษามุโบสถศีลได้แสดงความคิดเห็นในสิกขาบทข้อที่ ๕ ว่า ข้อนี้ส่วนมากผู้ที่เข้ามาจำศีลจะไม่ทำผิดเพราะมาอยู่แค่วันเดียว และผู้ที่มาก็ไม่ได้มีผู้ที่ติดสุรา ก็ยังมีผู้ที่ล่วงละเมิดข้อนี้บ้าง โดยเฉพาะอุบาสก เพราะบางท่านยังสูบบุหรี่อยู่ ทำให้ศีลข้อนี้ถูกล่วงละเมิดได้ ก็เพราะสาเหตุหลักๆ ที่สำคัญคือการสูบบุหรี่ บางครั้งพระก็ดัดเตือนบ้าง พอลดลงไปบ้างเป็นบางครั้ง บางครั้งไม่สูบในที่สาธารณะ ก็แอบไปสูบในห้องน้ำบ้าง เป็นต้น^{๓๘}

พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีลข้อที่ ๖ วิกาลโภชนา เวระมะณี เจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำอาหารในเวลาหลังเที่ยงไปแล้วจนถึงเช้าวันรุ่งขึ้น เป็นการลดราคากำหนด ลดความง่วงเหงาหาวนอนอันเนื่องจากการเมาอาหาร เพราะกินมากเกินไป การเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ได้แก่ ของขบเคี้ยวอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้ล่วงทวารปากเข้าไปในเวลาหลังเที่ยงวันจนถึงรุ่งอรุณของวันใหม่ ลักษณะของเวลาแบ่งออกได้เป็นสองกาล คือเวลาก่อนภัตตาหาร และเวลาภายหลังภัตตาหาร คือ เวลาตั้งแต่เที่ยงวันไปแล้วจนถึงก่อนอรุณขึ้น

^{๓๖} สัมภาษณ์ แม่ยอด วงศ์อำมาตย์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๓๗} สัมภาษณ์ แม่ทองดา สุวงศ์สา, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พ่อคำพันธ์ ฮวดศรี, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๕.

สำหรับศีลข้อ ๖ แนวทางปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนาเถรวาท ที่นับถือกันอยู่ในประเทศไทยนั้น ท่านให้นับเวลาวิกาลตั้งแต่เที่ยงวันแล้ว ไปจนถึงเวลา ๖ โมงเช้า ผู้ที่ถือศีลอุโบสถหรือศีล ๘ ถ้าเลยเวลาเที่ยงวันไปแล้ว จะต้องงดบริโภคอาหาร จะรับประทานได้แต่เพียงน้ำปานะหรือน้ำอัฐบาล คือน้ำ ๘ อย่าง ได้แก่ น้ำที่ทำจากผลมะม่วง ๑ ผลหว่า ๑ ผลกล้วยมีเมล็ด ๑ ผลกล้วยที่ไม่มีเมล็ด ๑ ผลมะพร้าว ๑ ผลจันทน์ หรือผลองุ่น ๑ เหง้าบัว ๑ ผลมะปราง หรือลิ้นจี่ ๑

ต่อมาทรงมีพุทธานุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดื่มเมล็ดข้าวเปลือก น้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำผักดอง น้ำดอกไม้มากิน และทรงอนุญาตน้ำอ้อยสด สรุปได้ว่าเป็นน้ำผลไม้ที่ไม่มีกาก และมีขนาดไม่ใหญ่กว่าผลมะตูม หรือขนาดเท่ากำปั้น และต้องไม่ทำให้สุกด้วยไฟ

ชาวบ้านโนนเมืองผู้ที่มารักษาศีลได้ให้ความคิดเห็นในสิกขาบทข้อที่ ๖ ว่าส่วนมากจะล่วงละเมิด เพราะไม่สามารถทำได้ บ้างก็เอาผลไม้มากินบ้าง เอาขนมที่ทำจากสัตว์บ้าง ซึ่งตรงนี้มีข้อสงสัยกันอยู่ ภิขุบางรูปบอกว่ากินได้ บางรูปบอกว่ากินไม่ได้ ฉะนั้นจะล่วงละเมิดสิกขาบทเพราะความไม่รู้เป็นส่วนใหญ่^{๓๕}

พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีลข้อที่ ๗ นั้นจะคิดว่าทิวะวิสุกะทัสสะนา มาลาคันธะ วิเลปะนะ ธารณะมณฑะนะ วิภูสะนัฏฐานา เวระมะณี เจตนางคเว็นจากการดูแลครอบครองรับร้อง ประโคมดนตรี ทัดทรงดอกไม้ธูปได้ของหอม เครื่องหอมเครื่องทาเครื่องประดับตกแต่งต่างๆ อันปลูกเร้าระคะกำหนดให้กำริบ เว้นจากการประดับตกแต่งร่างกายด้วยของหอมนั้น สบู่ แชมพู สระผม ใช้เพื่อทำความสะอาดร่างกายก็ใช้ได้ เพราะไม่ได้ตั้งใจจะให้งาม เพียงแต่ทำความสะอาดร่างกาย ส่วนแป้งนั้นใช้ไม่ได้ รวมทั้งเครื่องสำอางอื่นๆ ด้วย^{๓๖} ชาวบ้านโนนเมืองผู้ที่มารักษาศีลได้แสดงความคิดเห็นในสิกขาบทข้อที่ ๗ ว่า การดูในที่นี้ คือ ไม่เพียงแต่การดูเท่านั้น การฟังด้วย การดูหรือการฟังอะไรก็ตามที่เป็นข้าศึกทำลายกุศล ด้วยมีเจตนาดูหรือฟังสิ่งนั้น อันเป็นปัจจัยให้เกิดกิเลส เพราะฉะนั้น เมื่อรักษาศีล ๘ แล้ว การดูหรือการฟังที่เหมาะสม ซึ่งในมังคลาทิปินี ได้อธิบายว่า ควรเป็นการดู หรือการฟังพระธรรม ที่เป็นไปเพื่อความเจริญขึ้นของกุศล และปัญญาเป็นสำคัญ ฉะนั้น การดูข่าวการเมือง การดูสารคดีชีวิตสัตว์ เป็นต้น ย่อมไม่สมควรในการรักษาศีล ๘ ย่อมทำให้ผิดศีลข้อที่ ๗ ได้ เพราะเป็นการดูการฟังที่เป็นข้าศึกทำลายฝ่ายกุศลธรรมทำให้เกิดกิเลสได้ง่าย ดังนั้น การรักษาศีล ๘ ก็ต้องให้เป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลสมากขึ้น การดู การฟังก็ควรเป็นไปเพื่อความเป็นประโยชน์ที่จะขัดเกลากิเลส มีการฟังพระธรรม เป็นต้น^{๓๗}

^{๓๕} สัมภาษณ์ พ่อจรัญ คูเมือง, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๖} สัมภาษณ์ แม่เหลือ พนมเขต, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๗} สัมภาษณ์ แม่มะลิ เพิ่มพูล, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๕.

พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีลข้อที่ ๘ อุจจาสะยะนะมะหาสะยะนา เวระมะณี เจตนา งควั้นจากการนั่งนอนบนเครื่องปูลาด อันสูงใหญ่ ภายในขัดด้วยนุ่นหรือสำลี และวิจิตรงคงามต่างๆ เป็นการลดการสัมผัสอันอ่อนนุ่มน่าหลงใหล ลดความติดอกติดใจในสิ่งสวยงาม มีกิริยาอันสำรวม ระวังอยู่เสมอ ชาวบ้านโนนเมืองผู้ที่มารักษาอุโบสถศีลได้แสดงความคิดเห็นในศีลข้อ ๘ นี้ว่า ที่นอนควรเลี้ยงที่นอนบรรจุภายในด้วยนุ่นและสำลี แต่ในปัจจุบันมีวัสดุมากมายทั้งเส้นใย วิทยาศาสตร์ต่างๆ รวมทั้งที่นอนทำจากยางพาราด้วย ก็จะไม่ผิดหรือ สำหรับเรื่องความหนานั่น คือ สูงไม่เกินประมาณนั้น ท่านกำหนดไว้ว่าไม่เกิน ๖ นิ้วฟุต นอนหนุนหมอนได้ แก้อืมีเบาะได้ โซฟา ก้อนูโลม ไม่ต้องเสียเงินเปลี่ยนใหม่ ถ้าไม่ลำบากเกินไป ก็นั่งกับพื้นนอนบนเสื่อก็ได้ เพื่อให้เรามี ศีลบริสุทธิ จะได้ไม่ลำบากจนเกินไป^{๔๒}

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้รักษาศีลอุโบสถ สอดคล้องกับ สำลี รัตสุทธิ กล่าวว่า ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างอุโบสถศีลกับศีล ๘ มีอยู่ ๕ ประการ คือ^{๔๓}

๑) อุโบสถศีล กับศีล ๘ มีข้อห้าม ข้อควรดเว้น ๘ ข้อ เหมือนกัน

๒) คำอาราธนา (ขอศีล) แตกต่างกัน ดังนี้

๒.๑) คำอาราธนาอุโบสถศีล ว่า “มะยัง ภันเต ดิสะระณนะ สะหะ อัญญังกะสะมัน-
นาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ... ทุติยัมปิ... ตะติยัมปิ...”

๒.๒) คำอาราธนาศีล ๘ ว่า “มะยัง ภันเต ดิสะระณนะ สะหะ อัญญะ สีนานิ ยาจามะ
... ทุติยัมปิ...ตะติยัมปิ...”

๓) อุโบสถศีล มีวันพระเป็นแดนเกิด สมาทานรักษาได้เฉพาะวันพระวันอุโบสถเท่านั้น (ตามประเพณี) ส่วนศีล ๘ สมาทานรักษาได้ทุกวัน

๔) อุโบสถศีลมีอายุ ๒๔ ชั่วโมง (วันหนึ่งคืนหนึ่ง) ส่วนศีล ๘ ไม่กำหนดเวลาในการรักษา

๕) อุโบสถศีลเป็นศีลสำหรับชาวบ้านผู้อยู่ครองเรือน หรือเป็นศีลของชาวบ้านผู้ยัง
บริโศคกาม (กามโภคิ) ส่วนศีล ๘ เป็นศีลของชาวบ้านผู้ไม่ครองเรือน เช่น แม่ชี เป็นต้น

สรุปว่าพฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีล ของชาวบ้านโนนเมืองเป็นสิ่งที่ทุกคนผู้ที่เข้ามา
อยู่จำศีลพึงรักษากาย วาจา กระทำตามที่ได้ตั้งสัตย์ปฏิญาณไว้จนสิ้น กำหนดเวลา พยายามรักษากาย
วาจา มั่นอยู่ในศีล อย่าให้ศีลข้อใดข้อหนึ่งขาด หรือทะลุต่างพร้อยมัวหมอง ถ้าวรกายบ่อยๆ อย่าง

^{๔๒} สัมภาษณ์ แม่บุญสงค์ ลีดอกไม้, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๓} สำลี รัตสุทธิ, ศีล สูดยอดวินัยของพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๓), หน้า ๖๕.

ต่อเนื่องยาวนาน ศิลปะจะอบรมจิตใจให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิ สมาธิจะอบรมปัญญาให้แก่กล้า สามารถที่จะรู้ธรรมเห็นธรรม ตลอดถึงบรรลุมรรคผลนิพพานได้โดยไม่เหลือวิสัย

๓.๖ ขั้นตอนและวิธีการของการรักษาอุโบสถศีล

ชาวบ้านโนนเมือง มีทัศนะเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีลว่า ได้ใช้หลักการปฏิบัติตามที่พระภิกษุผู้ให้สมาทานอุโบสถศีลอบรมสั่งสอน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้รักษาอุโบสถศีลถึงวิธีการรักษาอุโบสถศีลในปัจจุบันพบว่า อุบาสกอุบาสิกา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะปฏิบัติตามวิธีการที่บรรพบุรุษปฏิบัติต่อ ๆ กันมา หรือปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางวัดกำหนดไว้ โดยเริ่มจากในตอนเช้าชำระร่างกายให้สะอาด แต่งกายด้วยชุดขาวหรือชุดสุภาพ นำภัตตาหารมาร่วมทำบุญที่วัด ทำวัตรสวดมนต์ ประกาศวันอุโบสถสมาทานอุโบสถศีล รับศีล ๘ มารักษาอย่างเคร่งครัด^{๔๔}

เมื่อถึงเวลาที่ทางวัดกำหนดก็จะร่วมกันปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม ฟังเทศน์ฟังธรรม และสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้นิยมปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในสังคมปัจจุบัน ซึ่งข้อวัตรปฏิบัติบางอย่าง สอดคล้องกับการรักษาอุโบสถศีลก่อนสมัยพุทธกาล เช่น การรักษาศีลข้อที่ ๖ วิกาละโภชะนา เวระมะณี เว้นจากการรับประทานอาหารในยามวิกาล ข้อวัตรบางประการ สอดคล้องกับการรักษาอุโบสถศีลในสมัยพุทธกาล เช่น การรับไตรสรณคมน์และการสมาทานอุโบสถศีล และข้อวัตรปฏิบัติเกือบทั้งหมดสอดคล้องกับการรักษาอุโบสถศีลในปัจจุบัน

ทางด้านวิธีการรักษาและปฏิบัติอุโบสถศีล จากการสอบถามจะเริ่มเตรียมตัวตั้งแต่ตอนเช้านี้ของวันพระ มีการชำระร่างกายให้สะอาดใส่ชุดขาว นำอาหารเข้ามาถวายแด่พระสงฆ์ จากนั้นก็สมาทานอุโบสถศีล และเข้าฟังธรรมเทศนา ตลอดจนปฏิบัติกรรมฐาน กระทั่งถึงเวลา ๑๑.๐๐ น. จึงจับประทานอาหารกลางวัน โดยมีการทำภัตตาหารถวายแก่พระภิกษุแล้ว ตนเองจึงรับมาทานต่อจากพระภิกษุ เมื่อเสร็จแล้วช่วงบ่ายจะเป็นการพักผ่อน อ่านหนังสือธรรมะบ้าง จนถึงเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. ก็อาบน้ำชำระร่างกาย แล้วเข้าร่วมทำวัตรสวดมนต์กับพระสงฆ์ในเวลา ๑๘.๐๐ น. และฟังธรรมะจากพระสงฆ์ จึงแยกย้ายไปพักผ่อนหรือจะปฏิบัติธรรมต่อ ก็สุดแต่ความต้องการของแต่ละบุคคล ถึงเวลาเช้าก็รับศีล ๕ และแยกย้ายกลับบ้าน^{๔๕} ข้อวัตรปฏิบัติสำหรับผู้รักษาอุโบสถศีลในสังคมไทยปัจจุบัน มีดังนี้^{๔๖}

^{๔๔} สัมภาษณ์ แม่สังเวช หงส์สอ, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๕} สัมภาษณ์ แม่สงวน บุคระธรรม, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๖} สัมภาษณ์ แม่สำนวน แสงสัย, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.

๑. การแต่งกาย สำหรับผู้มารักษาอุโบสถศีล ผู้หญิงแต่งชุดนักรบข พ้าชั้นหรือผ้าถุงสำเร็จสีขาว (ควรใส่ซับในด้วย) เสื้อขาวแขนยาว掖ข้อศอก ห่มสไบขาว ผู้ชายแต่งชุดนักรบข กางเกงขาว เสื้อขาว

๒. กิริยามารยาท อาทิ การกราบการไหว้พระให้กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ การนั่งฟังธรรมให้นั่งพับเพียบอยู่ในอาการสงบ ไม่พูดหรือส่งเสียงดัง สำหรับผู้มีปัญหาปวดเข่านั่งพับเพียบนานไม่ได้ อนุญาตให้ไปนั่งเก้าอี้ด้านหลัง การเดิน ควรเดินอย่างสำรวม ไม่กระโดด ไม่วิ่งไม่ผลีผลาม เมื่อจะเดินผ่านคนนั่ง ควรก้มตัว ถ้าเป็นอุบาสิกา ควรวางมือแนบจับผ้าชั้นด้วย ไม่เดินสวนหรือแซงพระ เมื่อเดินผ่าน ควรประนมมือไหว้ เมื่อพูดกับพระให้ประนมมือ การดื่มน้ำการรับประทานอาหาร ควรนั่งให้เรียบร้อยก่อน (อย่ายืนดื่มน้ำ)

๓. การปฏิบัติตนระหว่างถือศีลปฏิบัติธรรม การเข้าร่วมปฏิบัติธรรม โดยร่วมสวดมนต์ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม และฟังธรรม ตามเวลาและสถานที่ที่กำหนด การรับประทานอาหารตามเวลา การรักษาความสะอาด ให้ผู้ถือศีลช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดที่พัก ห้องน้ำ ศาลาปฏิบัติธรรม ลานธรรม ที่ล้างภาชนะ ที่ล้างหน้า และบริเวณวัด โดยช่วยกันทำความสะอาด เก็บกวาด ให้เรียบร้อย และทิ้งขยะ ณ สถานที่ที่จัดไว้ การช่วยเหลือกิจการงานของวัด ขามว่างจากการปฏิบัติธรรม และภารกิจส่วนตัว หากมิได้ปฏิบัติธรรมหรืองานอื่น ให้ผู้ถือศีลช่วยเหลือกิจการงานของวัดตามความถนัดและความสามารถของตน ไม่ควรจับกลุ่มคุยกัน

๔. มารยาทที่ควรทำ พูดแต่ความจริง ไพเราะอ่อนโยนอยู่เสมอ มีความประพฤติสุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ ไม่แข็งกระด้าง เคารพเชื่อฟังผู้ปกครองผู้ใหญ่ และผู้ที่ประพฤติก่อนตน ประพฤติอ่อนน้อม ถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ และผู้ประพฤติก่อนตน มีความเมตตาต่อผู้น้อย และผู้มาภายหลัง ช่วยเหลือในกิจการงานทุกอย่าง โดยถือว่าเป็นที่ตั้งแห่งบุญในเมื่อเกิดความป่วยไข้ ก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการเฉลี่ยสุขให้แก่กันด้วยความโอบอ้อมอารี

๕. มารยาทที่ไม่ควรทำ ไม่ทำตนถือดี แข่งดี แข็งกระด้างกับผู้ใหญ่ และกับเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน ไม่ผูกใจเจ็บ ผู้ที่กล่าวคำตักเตือนด้วยความปรารถนาดี ไม่ยืนเดิน นั่งนอน ผู้ใหญ่ และผู้ประพฤติพรหมจรรย์มาก่อนตน ไม่ยืน เดิน นั่ง นอน โดยอาการไม่สำรวมไม่กระทำตนเป็นผู้เอิกเกริกเฮฮาจุจรรวาท ไม่รวมกลุ่มสนทนากันด้วยเรื่องทางโลก และเรื่องไร้สาระ (เมื่อเสร็จกิจส่วนรวมแล้ว ควรทำกิจส่วนตัว มีการอ่านหนังสือ ท่องบทสวดมนต์ เดินจงกรมนั่งเจริญภาวนา เป็นต้น ต่างคนต่างอยู่ไม่คลุกคลีกัน) ไม่พูดเสียงดังจนเป็นที่รำคาญของผู้อื่นไม่วิ่งกระโดด และกระทำกิริยาตึงตังโครมครามให้ผู้อยู่ใกล้เคียงตกใจ และรำคาญ ไม่หัวเราะเสียงดังให้ผิดจากความเป็นนักรบข ไม่เป็นผู้ทอดสะพานให้แก่เพศตรงข้าม โดยอาการใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้า

ประพาศิณิมารยาทข้อใด ควรแสดงความเปิดเผยความเศร้าหมองกับผู้ทันเการพ เพื่อให้ท่านชำระมารยาทโดยการตักเตือน แนะนำสั่งสอน แล้วเชื่อฟังคำตักเตือนของท่าน ปฏิบัติตามโดยเการพ

๖. การปฏิบัติตนกับพระภิกษุ – สามเณร ไม่พูดล้อเล่นกับพระภิกษุ – สามเณร โดยการขาดการวะ ไม่ตีตนเสมอประดุจเพื่อนเล่น ถ้าจำเป็นต้องพูดกับท่าน ก็ต้องพูดด้วยอาการสำรวม ป้องกันมลทิน โดยไม่นำตนเข้าใกล้ชิด เมื่อท่านแสดงธรรม ต้องสำรวมกายและจิต ตั้งใจฟังโดยเการพ

ผู้ที่มีความศรัทธาต้องการจะรักษาอุโบสถศีล การรักษาอุโบสถศีลของชาวบ้าน จะมีลำดับขั้นตอนดังนี้ คือ ผู้ที่จะมาขออุโบสถศีล ต้องนุ่งขาวห่มขาวนำพานดอกไม้ รูปเทียน เข้าไปหาพระประณมมือกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง แล้วถวายพานดอกไม้ รูปเทียน จึงกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยและขออุโบสถศีล ดังนี้

อะหัง (มะยัง ว่าหลายคนพร้อมกัน) ภันเต ติสระธะณนะ สะหะ อัญญังคะสะมันนาจะตัง อุโปสะถัง ยายามิ (ถ้าว่าหลายคน ยายามะ) คำแปล ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขออาราธนาอุโบสถศีล อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ต่อจากนั้นพระจะกล่าวนำตามลำดับ

เมื่อพระท่านกล่าวว่า ติสระธะณนะ คะมะนัง นิฉฐิตัง แปลว่า จบไตรสรณคมน์(เพียงนี้) แล้ว ฟังตอบว่า อามะ ภันเต แปลว่า ขอรับ/เจ้าข้า เมื่อรับไตรสรณคมน์จบแล้ว ได้ชื่อว่าเป็นผู้ใกล้พระรัตนตรัย นับว่าเป็นพุทธศาสนิกชนโดยถูกต้องแล้ว แต่ยังเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ยังไม่มีศีล จึงควรสมาทานศีลต่อไป ซึ่งต่อจากนั้น พระท่านจะกล่าวให้ศีลอุโบสถเป็นภาษาบาลีไปที่ละข้อ และผู้ขออุโบสถศีลฟังกล่าวตามท่านไปที่ละข้อ

เมื่อพระให้ศีลจบ ท่านจะบอกเตือนตรงนี้อีกว่า อิมานิ อัญญะ สิกขาปะทานิ แปลว่า ทั้งหมดนี้คือหัวข้อที่จะต้องศึกษาและปฏิบัติ ๘ ประการ (บางครั้งพระสงฆ์กล่าวนำว่า “อิมานิ อัญญะ สิกขาปะทานิ สะมาทียามิ” แล้วเราฟังว่าตาม ๓ ครั้ง) ผู้ขอเพียงแต่ฟังและกำหนดไว้ในใจ ไม่ต้องว่าตาม แล้วพระจะกล่าวบอกอานิสงส์ต่อไปอีกเป็นภาษาบาลีว่า สีเลนะ สุคะติง ยันติ (ศีลเป็นปัจจัยให้มีความสุข) สีเลนะ โภคะสัมปะทา (ศีลเป็นปัจจัยให้มีโภคสมบัติ) สีเลนะ นิพพุติง ยันติ (ศีลเป็นปัจจัยให้เข้าถึงพระนิพพาน) ตัสมา สีลัง วิโสธะเย (เพราะฉะนั้น ฟังทำจิตให้สะอาดหมดจดด้วยศีลตลอดกาลทุกเมื่อเกิด)^{๔๗} ฟังกล่าวรับว่า "สาธุ ภันเต"(สำหรับอุโบสถศีล กล่าวต่อตามข้างล่าง)

เมื่อรับสิกขาบทครบทั้ง ๘ ข้อแล้ว ฟังกล่าวคำสมาทานอีกครั้งนี้ “อิมัง อัญญังคะสะมันนาจะตัง พุทธะปัญญุตตัง อุโปสะถัง อิมัญจะ รัตติง อิมัญจะ ทิวะสัง สัมมะเทวะ อะภิกกัชิตุง

^{๔๗} ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์อุโบสถศีล, (กรุงเทพมหานคร : ศิวพรการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๘๒.

สมาธิยามิ” แปลว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานอุโบสถศีลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ประกอบไปด้วย องค์ ๘ ประการนี้ เพื่อจะรักษาไว้ไม่ให้ขาด ไม่ให้ทำลาย ตลอดเวลาวันหนึ่งคืนหนึ่ง ณ เวลานั้น

จากนั้นพระสงฆ์กล่าวสรุปอุโบสถศีลดังนี้ “อิมานิ อัญญะ สิกขาปะทานิ, อชฺฌเมกัง รัตติง เอวัง อุโปสสะเสถะวะเสนะ, สาธุกัง กัตถวา อัปปะมาเทนะ รักขิตัพพานิ” แปลว่า ขอท่านทั้งหลาย จงรักษาสิกขาบททั้งแปดข้อนี้โดยเป็นอุโบสถศีลไว้ให้ดี อย่าประมาท(ต่ออำนาจศีลอุโบสถ) ตลอด รัตริหนึ่ง ผู้รับศีลพึงตอบรับว่า “สาธุ ภันเต”

ปัจจุบัน พบว่า^{๔๔} วิธีการรักษาอุโบสถศีลก่อนข้างมีระเบียบวิธีปฏิบัติคล้ายคลึงกัน และ ปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน กล่าวคือ เมื่อถึงวันอุโบสถ ๘ คำ, ๑๔ คำ, หรือ ๑๕ คำ ผู้รักษา อุโบสถพึงนำภัตตาหารคาวหวานไปทำบุญที่วัด ซึ่งอยู่ใกล้บ้านหรือวัดที่ตนศรัทธาเลื่อมใส หลังจากที่ทำร่วมกับพระสงฆ์ทำวัตรเช้าเสร็จแล้ว พึงกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย จากนั้นผู้เป็นหัวหน้า จะประกาศคำอุโบสถ อาราธนาอุโบสถศีล รับศีล และพระสงฆ์จะบอกอานิสงส์ของศีล เมื่อจบพิธี สมาทานอุโบสถศีล ผู้รักษาอุโบสถศีลพึงตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา หรือมนสิการกรรมฐานต่อไป เมื่อรักษาครบเวลาวันหนึ่งกับคืนหนึ่งแล้วการสมาทานก็สิ้นสุดลง^{๔๕}

เมื่อเข้ามารักษากุโบสถศีลก็มีการทำวัตรสวดมนต์ซึ่งเป็นกิจเบื้องต้น การไหว้พระสวด มนต์ถือเป็นกิจเบื้องต้นของการสมาทานรักษากุโบสถศีล ครั้นไหว้พระสวดมนต์เสร็จแล้วจึงเริ่ม สมาทานรักษากุโบสถศีลเป็นลำดับไป การเตรียมตัวเพื่อจำศีลอุโบสถ ผู้จะจำศีลพึงปลดปล่อย ปลิโพธิ์ คือ ความกังวลห่วงใยต่าง ๆ ออกเสีย เช่น กังวลเรื่องอาหาร เรื่องภาระทางบ้าน เรื่องการงาน เป็นต้น ในวันรักษากุโบสถศีลนั้น ท่านไม่ให้คิดถึงเรื่องงาน นอกจากศึกษาพระธรรม สนทนา ธรรม ฟังธรรม บริกรรมอาการ ๓๒ เหล่านี้ เพื่อให้จิตใจสงบเป็นการบริหารจัดการจิตของตน ให้หยุดพัก การงานต่าง ๆ ไว้ชั่วคราวก่อน เพื่อมาชำระกาย วาจา ใจ ให้สะอาดผ่องแผ้ว ผู้สมาทานอุโบสถศีล นั้นชื่อว่า ได้กระทำความดีไม่มีโทษ และชื่อว่าเป็นมงคล เพราะเป็นเหตุให้ได้บุญสมบัติ สวรรค์ สมบัติ เป็นอุปนิสัยบารมีแห่งพระนิพพาน เป็นทางของบัณฑิตทั้งหลายที่ดำเนินมาแล้ว เป็นที่มา ของยศใหญ่ บัณฑิตในปางก่อนได้ยศใหญ่ เพราะเหตุเพียงรักษากุโบสถศีลครั้งเดียวมาแล้ว^{๔๖}

ในการตั้งใจรักษาศีลนั้น อย่างนี้กล่าวต้องไปสมาทานกับพระที่วัดเท่านั้น จึงจะเป็นศีล ความจริงแล้ว จะสมาทานที่ไหนก็ได้ คือ จะสมาทานที่วัดในป่าหรือในบ้าน หากมีเจตนาคิดคงเว้น ก็เป็นศีลแล้ว หรือจะคิดคงเว้นเองโดยมิต้องสมาทานก็เป็นศีล โดยเฉพาะอุโบสถศีลนั้น ควรตั้ง เจตนาในการรักษาไว้แต่รุ่งเช้า หากมีโอกาสไปวัดจะสมาทานกับพระอีกครั้งหนึ่งก็สมควร ทั้งนี้

^{๔๔} สัมภาษณ์ แม่สังเวช หงส์สอ, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๕} สัมภาษณ์ แม่สงวน บุคระธรรม, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๖} ศุภยัญญ์ สิทธิเดช, ความมหัศจรรย์แห่งอุโบสถศีล สารธรรมจากพระไตรปิฎก, หน้า ๖๖ – ๖๗.

เพราะตามวัดต่าง ๆ นั้น กว่าที่จะถึงเวลาที่พระท่านลงอุโบสถและให้ศีล ก็มักเป็นเวลาหลังจากที่ท่านฉันอาหารเช้าแล้ว (โดยมากประมาณ ๐๕.๐๐ น.) ซึ่งเลยเวลาที่อรุณขึ้นมามากหลายชั่วโมง ด้วยเหตุนั้นจึงควรสมาทานด้วยตนเองเสียก่อนแต่รุ่งเช้า^{๕๐}

สรุปได้ว่า ในปัจจุบันอุบาสกอุบาสิกาส่วนมาก เมื่อสมาทานศีลแล้วจะใส่ใจตั้งใจปฏิบัติรักษาศีลตามระเบียบข้อบังคับของวัด หรือสำนักที่ไปปฏิบัติในการฝึกฝนอบรมพัฒนาตน ให้มีความปกติทางกาย ทางวาจา และชวนช่วยในการบำเพ็ญกุศลทำบุญให้ทาน สวดมนต์ ฟังธรรม เจริญภาวนา นั่งสมาธิ เดินจงกรม บางครั้งถึงจะกลับไปบ้างก็พยายามตั้งสติใหม่ ซึ่งบางท่านบอกว่าดีกว่าอยู่ที่บ้าน เพราะถ้าหลับแล้วหลับนานเลย เป็นการพยายามพัฒนาตนได้ครบ ทั้งทางด้านทาน ศีล สมาธิ ปัญญา แต่มีบางคนส่วนน้อย เมื่อสมาทานศีลแล้ว ไม่ใส่ใจปฏิบัติอย่างจริงจังจึงเดินไปเดินมา ไม่ได้ใส่ใจที่จะฝึกฝนอบรมตน ไม่ชวนช่วยในการบำเพ็ญกุศลละเลยการฟังธรรม การสวดมนต์ และการเจริญภาวนา จับคู่สนทนากัน แต่เรื่องการทำงาน การนินทาเป็นต้น ผู้รักษากุโบสถแบบนี้ก็ได้เฉพาะการไม่ทำบาปทางกาย วาจา เปรียบสมัยพุทธกาลก็เป็นการรักษาแบบโคปาลกุโบสถ คือทนคอยรักษาเพียงให้พ้นไปวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น แต่ไม่ได้รับการพัฒนาทางจิตใจ ไม่มีโอกาสได้ลิ้มรส ปิติสุขที่แท้จริง ต่างจากพระโพธิสัตว์ เมื่อสมาทานรักษาศีลแล้วก็รักษาด้วยความมั่นคงไม่ให้สละขาด แม้อวัยวะหรือชีวิตก็ยอมเสียสละได้เพื่อรักษาศีล

๓.๗ ประโยชน์จากการรักษากุโบสถศีล

การรักษากุโบสถศีลก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย มีทั้งประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวม นอกจากนี้ยังส่งผลดีในการประหยัดค่าใช้จ่าย คัดความกังวลในเรื่องการรับประทานอาหาร การตรงต่อเวลามีระเบียบวินัยในชีวิตประจำวัน เช่น การสวดมนต์ไหว้พระทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น และการปฏิบัติกรรมฐาน เป็นต้น

๓.๗.๑ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้น จะเป็นเรื่องการใช้จ่ายที่ประหยัด ด้านสุขภาพอนามัยล้วนแต่เป็นผลจากการรักษากุโบสถศีลทั้งสิ้น จากการสัมภาษณ์พอสรุปประโยชน์ตนเองได้ดังนี้

๑. ช่วยลดค่าใช้จ่าย การลดอาหารลงไป ๑ มื้อ ก็เท่ากับว่า รายจ่ายค่าอาหารของเราลดลงไป ๑ มื้อด้วย ในมือเข้ากับมือเที่ยง คนเรากินได้พอจำกัดในแต่ละมื้อ และลดค่าใช้จ่ายไปกับ

^{๕๐} พระมหาทองม้วน สุทฺธจิตฺโต, ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ, หน้า ๓๘

สิ่งบันเทิง เครื่องประดับต่าง ๆ บางครั้งก็ต้องเสียเงินไปโดยเปล่าประโยชน์อีกด้วย การลดค่าใช้จ่าย ก็เท่ากับลดภาระการทำงานของตัวเองลงด้วย^{๕๒}

๒. การลดปริมาณอาหาร ก็เป็นผลดีต่อสุขภาพ เพราะอาหารขยะที่เรากินเข้าไปมีแต่ไขมันทำให้ร่างกายสะสมสารพิษ ก่อให้เกิดโรคร้ายมีโรคความดัน และเบาหวานเป็นต้น การกินเยอะเกินไปย่อมไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพ การเผาผลาญอาหารในร่างกายของคนที่สูงอายุก็ไม่ดี ระบบขับถ่ายก็ไม่เป็นปกติ ถ้ารับประทานอาหารที่ย่อยยากๆ ไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพ ทำให้ร่างกายทรอมแก่เร็วขึ้น การลดปริมาณอาหารลงหนึ่งมื้อ จึงเป็นผลดีต่อสุขภาพร่างกาย^{๕๓}

๓. การได้พักผ่อนสมอง การมารักษาอุโบสถศีลเป็นการพักผ่อนสมองที่ดีอย่างหนึ่ง เพราะมาอยู่วัดไม่ต้องคิดอะไรมาก ไม่วุ่นวายเหมือนอยู่ที่บ้าน นั่งอ่านหนังสือและทำสมาธิจิต ภาวนาคูลมหายใจเข้าออก ทำให้สมองปลอดโปร่ง^{๕๔}

๔. การได้ฝึกสติ เป็นการฝึกฝนอบรมตนให้มีสติอยู่เสมอ ทำให้รู้ทันความคิดของตัวเอง การมารักษาศีลอยู่ที่วัดได้ฝึกสติหลายอย่าง เช่น การไหว้พระสวดมนต์ก็เป็นการฝึกสติ ถ้าไม่มีสติคอยกำกับสวดมนต์ไปก็สวดผิดๆ ถูกๆ หลงลืมไปว่าได้สวดถึงบทไหนแล้ว^{๕๕}

๕. ได้ทำสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์แก่ตนเอง คือได้สร้างสมบารมีไว้ การรักษาศีลอุโบสถ ถึงแม้จะมีเวลาเพียงเล็กน้อย และการปฏิบัติจิตก็ทำได้ไม่เต็มที่ ก็ยังดีที่มีโอกาสได้มาเข้าวัดรักษาศีล เพราะบางคนก็อ้างว่ายังไม่แก่ บางคนก็อ้างว่าแก่แล้ว มาไม่ได้ลูกก็ยากเดี๋ยวก็ลำบากเลย ไม่มีโอกาสเหมือนกับพวกตน^{๕๖}

๖. ได้ความภาคภูมิใจ ที่มีโอกาสได้ทำบุญในพระพุทธศาสนา และได้เป็นศาสนิกชนในพระพุทธศาสนา ได้รักษาศีลฟังธรรมในวันพระ ได้รับรู้สิ่งที่ยังไม่รู้เรื่องใดที่รู้แล้ว แต่ไม่เข้าใจก็เข้าใจยิ่งขึ้น^{๕๗}

เมื่อรักษาศีลอุโบสถศีลทำให้จิตใจไม่ฟุ้งซ่านมีสติที่ดีขึ้น นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันในช่วงเวลาทำงาน ทำให้ได้งานที่มีคุณภาพดีไม่มีปัญหาในการทำงาน ทำให้เกิดประโยชน์ในหลายๆ ด้าน^{๕๘}

^{๕๒} สัมภาษณ์ พ่อสุวรรณ ชนิดพจน์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พ่อเลิศ มะลิมาตย์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๕๔} สัมภาษณ์ แม่ทองคำ เข็นศิริ, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๕๕} สัมภาษณ์ แม่จิ ชนิดพจน์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พ่อเลิศ มะลิมาตย์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๕๗} สัมภาษณ์ แม่หนา เจริญ, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พ่อประดิษฐ์ มะลิมาตย์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๕.

ทำให้เกิดผลดีต่อร่างกาย เช่น ทำให้สุขภาพแข็งแรงขึ้น^{๕๕} การที่เรารับประทานอาหารตรงเวลา เป็นสิ่งดีต่อร่างกายอย่างหนึ่ง เพราะร่างกายจะได้ทำงานไม่หนักจนเกินไปการเผาผลาญอาหารได้ดี ท้องอืดส่งผลดีต่อร่างกาย^{๖๐} ทำให้เราเป็นคนมีอารมณ์ดีไม่เครียด มีความสบายอกสบายใจ อุดหนุนต่ออารมณ์ที่ยินดีและไม่ยินดียได้ เช่น อารมณ์โกรธ และอารมณ์เป็นต้น ลดน้อยลงจึงส่งผลดีต่อการปฏิบัติธรรม^{๖๑}

๓.๓.๒ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับส่วนรวม

ชาวบ้านโนนเมืองได้นำหลักอุโบสถศีลไปปฏิบัติแล้ว มีผลดีต่อสังคมโดยส่วนรวม นับตั้งแต่ศึกษาบทที่ ๑ – ๘ ทำให้เป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกัน บ้านเมืองย่อมอยู่เป็นสุข เพราะผู้มีศีลย่อมมีความเมตตากรุณาต่อกัน ไม่เกิดการลักเล็กขโมยน้อยสิ่งของของกัน เพราะในหมู่บ้านมีแต่ผู้ประกอบสัมมาอาชีวะ คือเลี้ยงชีวิตแต่ในทางที่ชอบ ไม่มีการคดโกง มองเห็นประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตนเอง^{๖๒} เป็นผู้ไม่ประพฤติดุคประเพณีผิดถูกผิดเมียใคร เพราะตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีงามของสังคม ไม่ก่อความวุ่นวายในสังคมเพราะเหตุแห่งการมักมากในกาม เป็นคนประพฤติปฏิบัติธรรมได้^{๖๓} ไม่กล่าวถ้อยคำโกหกมุสา พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด และพูดเพื่อเจ้าไร้สาระ เป็นผู้มีความสะอาด พูดคำสุภาพอ่อนโยน ไม่ส่อเสียดให้ร้ายผู้อื่น และพูดจาดีมีสาระประโยชน์^{๖๔} ไม่เป็นผู้ดื่มสุราและยาเสพติดที่ให้โทษทุกชนิด อันเป็นเหตุทำให้เกิดความประมาทมัวเมา จนก่อการทะเลาะวิวาทเพราะขาดสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาทเลินเล่อ มีสติเต็มที่ไม่พินเพื่อน รู้จักการยังคิด ไม่ทำลายชีวิตและทรัพย์สินให้หมดสิ้นไปกับของมึนเมา^{๖๕} ผู้มีศีลมีคุณธรรมไม่หมกมุ่นอยู่กับเรื่องการบริโภคที่ฟุ้งเฟ้อ ทำให้สิ้นเปลืองทรัพย์สินไปกับการกินมากไป ผู้รักษาศีลอุโบสถศีลจึงไม่ต้องกังวลกับเรื่องอาหารการกิน ทำให้เสียโอกาสในการประพฤติปฏิบัติ^{๖๖} ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสำรวมระวังต่อสิ่งเร้าอัน เป็นเหตุให้เกิดความกำหนัดยินดีในกามารมณ์ เป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่ชีวิตตน ทำให้ชีวิตมีความสุขที่แท้จริง ไม่ต้องเพิ่มต้นทุนหาคะ

^{๕๕} สัมภาษณ์ แม่สำนวน แสงสัย, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๖๐} สัมภาษณ์, แม่ทองดา เข็นศิริ, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พ่อสุบรรณ วงศ์อินตา, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๖๒} สัมภาษณ์ แม่จิ ชนิตพจน์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๖๓} สัมภาษณ์, พ่อเลิศ มะลิมาตย์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๖๔} สัมภาษณ์ แม่หนา เจริญ, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๖๕} สัมภาษณ์ แม่เหลือ พนมเขต, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๖๖} สัมภาษณ์ แม่เหลือ พนมเขต, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๕.

อันก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา^{๖๓} ทำให้งดเว้นการนั่งนอนบนที่นอนที่สูงใหญ่หรูหราเกิน
ประมาณ ไม่คิดในที่นอนอันวิจิตรงดงาม ต้องตกเป็นทาสของคันหาความทะยานอยากอีก^{๖๔}

ฉะนั้นผลของการรักษาอุโบสถศีลของชาวบ้านโนนเมืองเห็นว่า การรักษาอุโบสถศีล
ก่อให้เกิดผลดีทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวม^{๖๕} ทำให้สุขภาพชีวิตเป็นไปในทางที่ดีมากยิ่งขึ้น
ประโยชน์ของการรักษาศีลอุโบสถนี้ พอสรุปได้ดังนี้

อุโบสถศีลอันมีองค์ ๘ นี้ องค์ที่ ๑-๒-๔-๕ เหมือนศีลข้อ ๑-๒-๔-๕ ของศีล ๕ ที่
แปลกกันคือข้อ ๓ ศีล ๕ นั้น ข้อ ๓ ให้เว้นจากการประพฤติดิถีประเพณีในผู้ที่มีใช้คู่ของตน
แต่ถ้าเป็นคู่ครองของตนแล้วไม่ห้าม แต่ศีลข้อ ๓ ของอุโบสถศีลนั้น ให้งดเว้นจากการเสพ
ประเพณีโดยเด็ดขาด แม้ในคู่ครองของตนเอง จึงจะชื่อว่า พรหมจริยา คือ ประพฤติอย่างพรหม

ส่วนที่เพิ่มเข้ามาคือ ศีลข้อ ๖-๗-๘

อุโบสถศีลนั้นก็มียกของศีลเป็นเครื่องวินิจฉัยว่า การกระทำเช่นไรจึงล่วงศีลไว้
เช่นเดียวกับศีล ๕ สำหรับศีลข้อ ๑-๒-๔-๕ นั้น มียกเหมือนศีลข้อ ๑-๒-๔-๕ ของศีล ๕ ที่ได้
กล่าวไปแล้ว สำหรับศีลข้อที่เหลือมีเครื่องวินิจฉัย ดังนี้

ศีลข้อ ๓ อพฺรหฺมจริยา เวนฺณิ มียก ๔ คือ

๑. อชฺฌาจรณียวัตถุ วัตถุที่จะพึงประพฤติกว้าง (คือมรรคทั้ง ๓)
๒. ตตฺถ เสวนจิตฺตํ จิตฺตํจะเสพในวัตถุที่จะพึงลวงนั้น
๓. เสวนปฺปโยโค พยายามเสพ
๔. สาทิยนํ มีความยินดี

ศีลข้อ ๖ วิกาลโภชนา เวนฺณิ มียก ๔ คือ

๑. วิกาโล เวลาตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนอรุณขึ้น
๒. ขาวกาลิกํ ของเคี้ยวของกินที่สงเคราะห์เข้าในอาหาร
๓. อชฺโฆหรณปฺปโยโค พยายามกลืนกิน
๔. เตน อชฺโฆหรณํ กลืนให้ล่วงลำคอเข้าไปด้วยความเพียรนั้น

สำหรับศีลข้อนี้ ควรทราบว่ เวลาตั้งแต่อรุณขึ้นไปจนถึงเที่ยง เรียกว่า กาล คือเป็น
เวลาบริโภคอาหาร ตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนถึงอรุณขึ้น (ของวันใหม่) เรียกว่า วิกาล เป็นเวลาที่ต้องเว้น
จากการบริโภคอาหารทุกชนิด เว้นน้ำธรรมดา และน้ำดื่ม ๘ อย่าง ที่เรียกว่า อฏฐุบัน ที่มี
พุทธานุญาตไว้ น้ำดื่ม ๘ อย่าง (อฏฐุบัน) นั้น คือ น้ำที่ทำจากผลมะม่วง ๑ ผลหว้า ๑ ผลกล้วย

^{๖๓} สัมภาษณ์ แม่หนา เณียง, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๖๔} สัมภาษณ์ แม่ยอด วงศ์อามาตย์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พ่อสุวรรณ ชนิตพจน์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

มีเมล็ด ๑ ผลกล้วยที่ไม่มีเมล็ด ๑ ผลมะพร้าว ๑ ผลจันทน์หรือผลอรุณ ๑ เงาะบัว ๑ ผลมะปรางหรือ
ลิ้นจี่ ๑ ต่อมาทรงมีพุทธานุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดื่มเมล็ดข้าวเปลือก น้ำใบไม้ทุกชนิด เว้น
น้ำผักคอง น้ำดอกไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดอกมะพร้าว และทรงอนุญาตน้ำอ้อยสด

อรรถกถาท่านสรุปว่า ในเวลาวิกาลค้ำน้ำผลไม้ได้ทุกชนิด เว้นผลไม้ที่มีผลโตกว่าผล
มะตูม (บางแห่งว่าผลมะขวิด) วิธีทำนั้นก็ต้องคั้นเอาแต่น้ำ และกรองให้ไม่มีกาก และไม่ผ่าน
การสุกด้วยไฟ น้ำปานะดังกล่าวนี้เท่านั้นที่ผู้รักษาศูโบสถศีลควรค้ำในเวลาวิกาล นอกนี้ไม่ควร
พึงสังเกตว่าไม่มีน้ำนมสดทุกชนิด ถือน้ำนมของสัตว์ หรือนมที่ทำจากพืช เช่นถั่วเป็นต้น

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงอนุญาตให้บริโภคเภสัช ๕ อย่างคือ เนยใส เนยข้น
น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย รวมทั้งบ่น้ำอ้อย ในเวลาวิกาลได้

ศีลข้อ ๗ แบ่งเป็น ๒ ตอน แต่ละตอนมีองค์โดยเฉพาะ ถ้ากระทำผิดศีลตอนใดตอน
หนึ่งเพียงตอนเดียว ก็ถือว่าขาดหมดทั้งสองตอน

ศีลข้อ ๗ ตอนแรก นจจกิตวาทิตวิสูกทสุสน เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคม
ดนตรี และการเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล มีองค์ ๓ คือ ๑. นจจาทีนิ การเล่นมีฟ้อนรำขับร้อง
เป็นต้น ๒. ทสุสนดุลาข คมนํ ไปเพื่อจะดูหรือฟัง ๓. ทสุสนํ ดูหรือฟัง

ศีลตอนแรกนี้ท่านห้ามทั้งเล่นเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นเล่นแล้วตนดูหรือฟัง ผู้รักษาศูโบสถ
ศีลแล้วยังเปิดวิทยุฟังเพลง ฟังลิเก หรือมหรสพต่างๆ หรือเปิดโทรทัศน์แล้วหลับไปนั่งในที่ๆ
มองไม่เห็นภาพอาศัยฟังแต่เสียงการละเล่นต่างๆ มีละคร เป็นต้นจากโทรทัศน์นั้น ย่อมไม่สมควร
ถือว่าผิดศีลข้อนี้ เพราะมีเจตนาขัดแจ้ง หากมีผู้อื่นเขาเปิดดูหรือฟังอยู่ ผู้รักษาศูโบสถศีลเพียงแค่
ผ่านไป ได้เห็นหรือได้ยินเข้า แล้วก็ผ่านเลยไปอย่างนี้ไม่ผิดแต่ไม่ใช่ว่าไม่ได้มีเจตนาจะดูหรือฟัง
มาก่อน แต่ผ่านไปเห็นหรือได้ยินเข้า แล้วเลยพลอยร่วมวงดูหรือฟังกับเขาด้วย อย่างนี้ก็ผิด

ปกติเราก็ดูก็ฟังกันอยู่ทุกวันทุกคืน เราจะหยุดดูหยุดฟังกันสักวันหนึ่ง คืนหนึ่ง ตาม
อย่างพระอรหันต์ ท่านมิได้เที่ยวหรือ ก็ในวินัยของพระอริยเจ้านั้น การขับร้องคือการร้องให้ การ
ฟ้อนรำ คือความเป็นบ้าการหัวเราะจนเห็นฟันพร้าเพรีอ คือความเป็นเด็ก

ศีลข้อ ๗ ตอนหลัง มาลาคนุทวิเลปนธารณมณฑนวิภูสนภูฐานา เวนมณี เว้นจากการ
ลูบทา ทัดทรง ประดับตกแต่งร่างกายด้วยระเบียบดอกไม้ ของหอม เครื่องหอม เครื่องทาอันเป็น
ฐานะแห่งการแต่งตัว มีองค์ ๓ คือ ๑. มาลาทีนิ อนุญาตตา เครื่องประดับตกแต่ง มีดอกไม้และ
ของหอม เป็นต้น ๒. อนุญาตการณาภาโว ไม่มีเหตุเจ็บไข้ เป็นต้นที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต
๓. อดลกคภาโว ทัดทรงประดับตกแต่งเป็นต้น ด้วยจิตคิดจะประดับให้สวยงาม

ในข้อนี้มีข้อสังเกตคือ บางท่านก่อนไปวัดเพื่อสมาทานอุโบสถศีล ก็ตกแต่งร่างกาย ทา
หน้า ทาปาก เป็นต้น อย่างสวยงามเสียก่อน เพราะคิดว่าได้กระทำก่อนสมาทานศีล จึงไม่ผิด แต่

เจตนาในการกระทำเพื่อให้สวงามมีอยู่จึงถือว่าผิด เพราะผู้ที่รักษาอุโบสถศีลนั้น ต้องตั้งเจตนาที่จะรักษาไว้ตั้งแต่รุ่งเช้าแล้วว่า จะรักษาอุโบสถศีลตลอดวันหนึ่งคืนหนึ่ง

คำว่า วันหนึ่งคืนหนึ่งนั้น ท่านกำหนดนับตั้งแต่อรุณขึ้นของวันที่รักษาไปจนถึงอรุณขึ้นของวันใหม่ ถ้าน้อยกว่ากำหนดนี้ก็ไม่ชื่อว่าวันหนึ่งคืนหนึ่ง ผู้รักษาอุโบสถควรระลึกถึงข้อนี้ด้วย

ศีลข้อ ๘ อุจาสยนมมหาสยนา เวรมณี งดเว้นจากการนั่งและการนอนบนที่นอนสูงใหญ่ มีองค์ ๓ คือ ๑. อุจาสยนมมหาสยน ที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ ๒. อุจาสยนมมหาสยนสญญิตา รู้ว่าที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ ๓. อภิสีทน์ วา อภิพชชนั วา นั่งหรือนอนลง

คำว่า ที่นั่งและที่นอนสูงใหญ่ ในศีลข้อนี้ ท่านหมายเอาที่นั่งและที่นอนที่สูงใหญ่เกินประมาณ ที่ประดับตกแต่งด้วยเครื่องปูลาดที่วิจิตรงดงาม รวมไปถึงที่นอนที่ยัดด้วยนุ่มและสำลีด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้ยินดีคิดใจในความงาม และสัมผัสที่อ่อนนุ่มสบายของที่นั่งที่นอนเหล่านั้น

อุโบสถศีลทั้ง ๔ ข้อที่แตกต่างและเพิ่มขึ้นจากศีล ๕ นั้นถ้าไม่พิจารณาให้ละเอียดแล้ว จะไม่เห็นว่ามีศีลทั้ง ๔ ข้อนี้เพิ่มความขัดเกลายิ่งขึ้น จึงไม่น่ายากแก่การรักษา แต่โดยที่แท้แล้วมิได้เป็นเช่นนั้น มิฉะนั้นแล้วก็คงจะไม่มีผู้รักษาอุโบสถศีลน้อยมากอย่างนี้ เมื่อเทียบกับจำนวนพลเมืองทั้งประเทศ

ก็ปกติของคฤหัสถ์นั้น ยังยินดีคิดใจในการการเสพประณีต ในการบริโภคจนเกินประมาณ ในการตกแต่งร่างกายให้สวงาม ในการนอนสบาย แต่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติอุโบสถศีล ๔ ข้อนี้ขึ้น เพื่อขัดเกลาคความยินดี คิดใจในสิ่งเหล่านี้ของคฤหัสถ์เป็นครั้งคราว เพียงชั่ววันหนึ่งคืนหนึ่งเป็นอย่างต่ำ ๓ วันเป็นอย่างกลาง (ปฎิชาครอุโบสถ) ๓ เดือนตลอดพรรษาเป็นอย่างสูง (ปาฏิหาริย์ปักขอุโบสถ) มิได้ทรงบัญญัติให้รักษาจนตลอดชีวิตอย่างพระอรหันต์

เพราะฉะนั้น ผู้ที่รักษาอุโบสถศีลเพียงชั่ววันหนึ่งคืนหนึ่ง เพราะน้อมระลึกว่า "แม้เราจะรักษา อุโบสถศีลจนตลอดชีวิตอย่างพระอรหันต์ไม่ได้ ก็ขอดำเนินรอยตามท่านด้วยการรักษาอุโบสถศีล อันมีองค์ ๘ นี้ ชั่ววันหนึ่งคืนหนึ่ง" เพียงเท่านี้ พระพุทธองค์ก็ยั้งตรัสว่า การรักษาอุโบสถศีลของผู้นั้นมี ผลมากมีอานิสงส์มาก แม้พระราชาผู้ทรงเป็นใหญ่ใน ๑๖ แคว้น ก็ยังไม่ถึงเสียที่ ๑๖ ของอุโบสถที่ประกอบ ด้วยองค์ ๘ เพราะศีลนั้นทำให้เกิดในสวรรค์^{๓๐}

ดังนั้นเป้าหมายในการรักษาอุโบสถศีล เมื่อเข้ามารักษาศีล ส่วนใหญ่รักษาศีลเพื่อต้องการรักษากาย วาจาให้สงบ หรือเพื่อกำจัดกิเลส คือ ความโลภ โกรธ หลง ให้เบาบางลง เพื่อให้ตนเองได้ปราศจากภัยอันตรายต่าง ๆ มีการถูกเบียดเบียน เป็นต้น และอีกพวกหนึ่งมีความคิดว่า

^{๓๐} สัมภาษณ์ พ่อพิมพ์ สอนักคิด, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.

การมารักษาศุโบสถศีล เป็นการพักผ่อนร่างกาย และจิตใจ เมื่อร่างกายและจิตใจได้รับการชำระให้บริสุทธิ์ด้วยศีลแล้ว จะเป็นพื้นฐานให้ผู้รักษาสมาธิได้ปัญญา^{๓๐}

สรุป

จากการศึกษาวิธีการรักษาศุโบสถศีลของชาวบ้านโนนเมืองผดุงวิชัยยังพบว่าบ้านโนนเมืองในปัจจุบันมีแรงจูงใจ และเป้าหมายของการรักษาศุโบสถศีล เป็นไปเพื่อประโยชน์ในภพนี้ชาตินี้เท่านั้น คือ เพื่อให้ตนเอง และครอบครัวมีความสุข ไม่ถูกคนอื่นเบียดเบียน สามารถเห็นผลได้จากการรักษาศุโบสถศีล เช่น มีความสุขกาย สุขใจ ปราศจากสิ่งใดก็มักจะประสบความสำเร็จตามที่ปรารถนา ส่วนความปรารถนาในชาติหน้า หรือความปรารถนาอย่างสูงสุด คือ พระนิพพานนั้น เป็นสิ่งที่อุบาสก อุบาสิกาส่วนใหญ่คิดว่าเป็นความปรารถนาที่สูงเกินไปเป็นเรื่องยาก และเป็นไปไม่ได้ จึงไม่กล้าที่จะตั้งความปรารถนานั้น ผู้วิจัยเห็นว่า อุบาสกอุบาสิกาในบ้านโนนเมืองยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาศุโบสถศีล อันเป็นศีลที่พิเศษ ศีลอันยิ่ง ของฆราวาสผู้ครองเรือน ทั้งในเรื่องของวันที่กำหนดให้เป็นวันอุโบสถ และข้อวัตรปฏิบัติที่ละเอียดอ่อน อันจะทำให้เป็นศีลอันยิ่งขั้นนี้ และพบว่า ในปัจจุบัน อุบาสกอุบาสิกา นิยมมารักษาศุโบสถศีลที่วัดดีกว่าการรักษาที่บ้าน เพราะการมาที่วัดทำให้ผู้รักษาศีล ได้ทำบุญ ให้ทาน ฟังธรรม และปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้ดีกว่าทำที่บ้าน อันเป็นการบำเพ็ญบารมีตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้ได้อานิสงส์จากการปฏิบัติอย่างบริบูรณ์

^{๓๐} สัมภาษณ์ พ่อสมศรี วงศ์อำมาตย์, ชาวบ้านโนนเมือง, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕.